

NEZAPOSLENOST U REPUBLICI HRVATSKOJ: RETROSPEKT I PROSPEKT

Bajić, Marin

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:797393>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**NEZAPOSLENOST U REPUBLICI HRVATSKOJ:
RETROSPEKT I PROSPEKT**

Mentor:

dr. sc. Petar Filipić, prof.

Student:

Marin Bajić

Split, rujan 2018.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
1.1. Problem istraživanja.....	1
1.2. Ciljevi rada.....	2
1.3. Metode rada.....	2
1.4. Sadržaj (struktura) rada.....	3
2. TEORIJSKI PRIKAZ NEZAPOSLENOSTI.....	4
2.1. Određenje pojma nezaposlenost.....	4
2.2. Oblici nezaposlenosti.....	6
2.3. Uzroci nezaposlenosti.....	7
2.4. Psihosocijalne posljedice nezaposlenosti.....	14
2.5. Odljev mozgova.....	20
2.6. Mjere suzbijanja nezaposlenosti.....	23
2.7. Problem nezaposlenosti na razini Europske unije.....	25
2.7.1. Opća stopa nezaposlenosti u EU-28.....	25
2.7.2. Stopa nezaposlenosti mladih u EU-28.....	27
2.7.3. Nezaposlenost u Europskoj uniji u 2018. godini.....	28
3. PROBLEM I STRUKTURA NEZAPOSLENOSTI U HRVATSKOJ...31	
3.1. Opće karakteristike nezaposlenosti u Hrvatskoj.....	31
3.2. Struktura nezaposlenosti u Hrvatskoj.....	32
4. ANALIZA NEZAPOSLENOSTI U HRVATSKOJ.....	34
4.1. Nezaposlenost u Hrvatskoj s obzirom na spol.....	34
4.2. Nezaposlenost u Hrvatskoj s obzirom na dob.....	35
4.3. Nezaposlenost u Hrvatskoj s obzirom na razinu obrazovanja.....	37
4.4. Nezaposlenost u Hrvatskoj s obzirom na radni staž.....	38
4.5. Mjere suzbijanja nezaposlenosti u Hrvatskoj i pretpostavka kretanja u budućnosti.....	39
5. ZAKLJUČAK.....	43
LITERATURA.....	44
POPIS GRAFIKONA.....	46
POPIS SLIKA.....	46

POPIS TABLICA.....	46
SAŽETAK.....	47
SUMMARY.....	48

2. UVOD

U ovom će se dijelu rada predstaviti problem istraživanja i ciljevi rada te metode koje će se koristiti prilikom izrade ovog završnog rada. Ukratko će se predstaviti i sama struktura rada s ključnim poglavljima te će se navesti što će se u kojem obrađivati-

2.1. Problem istraživanja

Općenito govoreći, ekonomija se bavi dobrobiti svih ljudi, uključujući zaposlene i nezaposlene, one s visokim primanjima i one s niskim primanjima. Naime, ekonomija kao znanstvena disciplina pokriva široko područje koje se može podijeliti na dva velika dijela, a to su mikroekonomija i makroekonomija. Dok se mikroekonomija fokusira na djelovanje pojedinih područja unutar gospodarstva, kao što su kućanstva, radnici i poduzeća, makroekonomija holistički pristupa gospodarstvu i fokusira se na šira pitanja kao što su:

- rast proizvodnje,
- nezaposlenost,
- inflatorno povećanje cijena,
- državni deficiti,
- razine izvoza i uvoza.

Mikroekonomija i makroekonomija nisu zasebni subjekti, već komplementarne perspektive na cjelokupno gospodarstvo (Grupa autora, 2014).

Ključni koncepti makroekonomije uključuju:

- ekonomski rast, koji je determiniran prevladavajućim životnim standardom,
- nezaposlenost, odnosno postotak radno sposobnih ljudi koji nemaju posao,
- inflaciju, tj. sustavno povećanje cijena na svim razinama,
- međunarodnu trgovinu i tokove kapitala (Grupa autora, 2014).

U tom se smislu makroekonomsko zdravlje gospodarstva može determinirati sljedećim ciljevima:

- rast životnog standarda,
- niska stopa nezaposlenosti,
- niske inflacije (Grupa autora, 2014).

Budući da se tema završnog rada veže uz nezaposlenost u Republici Hrvatskoj, problem istraživanja odnosi se na nezaposlenost kao centralni problem gospodarstva Hrvatske.

2.2. Ciljevi rada

Nezaposlenost se percipira kao egzistencijalni problem svakog pojedinca. Naime, pojedinac koji ne radi nije u mogućnosti svoju radnu energiju pretvoriti u novac i tako razmijeniti dobra s ciljem kvalitetnog življenja. Kljaić (2001) naglašava da, unatoč tome što su u teoriji svi radno sposobni pojedinci slobodni prema demokratskim načelima osigurati uvjete rada kojim će plasirati svoju radnu energiju, u praksi se pokazalo da najuspješniji postižu taj cilj te da je takvo što za većinu i dalje nedostižno. U suvremenim su tržišnim uvjetima mogućnosti zapošljavanja ograničene, što dovodi do nezaposlenosti kao jednom od najvećih problema društva i pojedinca.

U tom bi se smislu cilj ovog rada mogao definirati kao analiza nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj kao jednom od centralnih makroekonomskih problema. Očekuje se da će provedena analiza ukazati na trend kretanja nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj u odabranom periodu te da će se moći pretpostaviti trend kretanja i u budućnosti uzimajući u obzir stanje na tržištu i politiku prema rješavanju problema nezaposlenosti.

2.3. Metode rada

U ovom će se radu koristiti sljedeće metode:

- metoda kompilacije,
- metoda deskripcije,
- metoda komparacije,
- metoda analize,
- metoda sinteze.

Pretraživanjem dostupne relevantne literature koja tretira problematiku nezaposlenosti kao jednog od ključnih makroekonomskih problema interpretirat će se postignuća stručnjaka te na osnovu metode kompilacije uobličiti teorijski dio završnog rada. To znači da će se od drugih, stranih i domaćih autora, preuzeti ključne postavke i rezultati istraživanja.

Metodom deskripcije opisat će se ključni pojmovi koji se vežu uz samu temu završnog rada, uz teorijske postavke i doprinose stručnjaka makroekonomiji, odnosno ekonomiji u cjelini. Također, ovom će se metodom opisati i rezultati do kojih se došlo provedbom analize nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj.

Metodom komparacije uposredit će se stanje nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj te na razini Europske unije i svijeta općenito kako bi se stekao uvid u poziciju Hrvatske na europskoj, odnosno globalnoj razini po pitanju stope nezaposlenosti.

Metodom analize analizirat će se nezaposlenost u Republici Hrvatskoj u periodu 2004. – 2018. Konačno, metodom sinteze povezat će se teorijski i empirijski dio završnom rada u samom zaključku.

2.4. Sadržaj (struktura) rada

Ovaj je završni rad podijeljen na teorijski i empirijski dio. Teorijski dio čine uvodni dio te teorijski prikaz nezaposlenosti. U uvodnom dijelu prikazani su problem istraživanja te ciljevi rada, kao i korištene metode te struktura rada. U teorijskom prikazu nezaposlenosti problematizirat će se nezaposlenost na europskoj i svjetskoj razini, uzimajući u obzir statističke podatke i doprinose stručnjaka u svojim stručnim i znanstvenim radovima.

Empirijski dio rada donosi prikaz problema i strukture nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj. Također, u ovom će se dijelu pristupiti analizi nezaposlenosti u Hrvatskoj (retrospekt i prospekt). U posljednjem, zaključnom dijelu rada povezat će se teorijski i empirijski dio, ali i istaknuti prijedlozi smjera budućih istraživanja na ovu temu.

Slijedom navedenog, završni rad činit će sljedeća glavna poglavlja:

- Uvod,
- Teorijski prikaz nezaposlenosti,
- Problem i struktura nezaposlenosti u Hrvatskoj,
- Analiza nezaposlenosti u Hrvatskoj,
- Zaključak.

3. TEORIJSKI PRIKAZ NEZAPOSLENOSTI

3.1. Određenje pojma nezaposlenost

Kraj prvog desetljeća 21. st. obilježila su političko-ekonomska događanja uoči i nakon svjetske krize koja je svijet pogodila 2008./2009. godine. U to je vrijeme nezaposlenost u nekim zemljama gotovo dostigla postotak Velike depresije koja je svijet pogodila krajem

dvadesetih godina 20. st. Procesi globalizacije i rapidan razvoj novih tehnologija predstavljaju nove izazove koji otvaraju problematiku radne snage. Preciznije rečeno, suočavajući se s novim tehnologijama, svijet se suočava i s nestankom nekih radnih mjesta te pojavom novih koja nisu ograničena ni vremenski ni prostorno uz fleksibilno radno vrijeme. Drugim riječima, radno mjesto postaje virtualno i vezano uz mrežnu tehnologiju. Naglasak leži na tome da se posao treba obaviti uz što manje troškove (Radman Peša, 2015).

Bušelić (2014, prema Radman Peša, 2015) naglašava da je u prošlosti nezaposlenost promatrala s perspektive omjera broja zaposlenih i nezaposlenih, međutim u suvremenom je dobu nezaposlenost kompleksan odnos svih dionika tržišta rada te različitih faktora od kojih se mogu izdvojiti:

- gospodarski,
- tehnološki,
- socijalni,
- politički,
- ekološki.

Problem europske nezaposlenosti postao je toliko ozbiljan da je promijenio teorije nezaposlenosti (Beissinger & Moeller, 2000). Babić (2003, str. 211) nezaposlenima *smatra „one osobe koje nemaju posao, a žele raditi što dokazuju aktivnim traženjem posla, obično prijavljivanjem na burzu rada“*. Nezaposlenost se obično definira i kroz perspektivu stope, odnosno postotka (Grupa autora, 2014), pri čemu se stopa nezaposlenosti definira kao *„odnos broja nezaposlenih i radne snage“* (Babić, 2003, str. 211).

Formula za računanje stope nezaposlenosti (prema Babić, 2003) jest sljedeća:

$$\frac{\text{broj nezaposlenih}}{\text{radna snaga}} \times 100 \quad (1)$$

Postavlja se pitanje trebaju li se svi bez posla smatrati nezaposlenima? Odgovor je ne. Naime, djeca, umirovljenici, studenti koji ne rade, osobe na roditeljskom dopustu, njegovatelji bolesnih i sl. ne bi se trebali smatrati nezaposlenima. Štoviše, nezaposlenima se smatraju :

- nemaju posao,
- trenutno su dostupne za rad,
- aktivno traže posao u posljednjih četiri tjedna (Grupa autora, 2014).

U tom bi se smislu mogli izdvojiti sljedeći ključni pojmovi (Slika 1).

- zaposleni,
- nezaposleni,
- radna snaga,
- izvan radne snage (Grupa autora, 2014).

Zaposleni

trenutno rade za plaću

Nezaposleni

ne rade, ali aktivno traže posao

Radna snaga

ukupan broj zaposlenih i nezaposlenih

Izvan radne snage

ne rade i ne traže aktivno posao

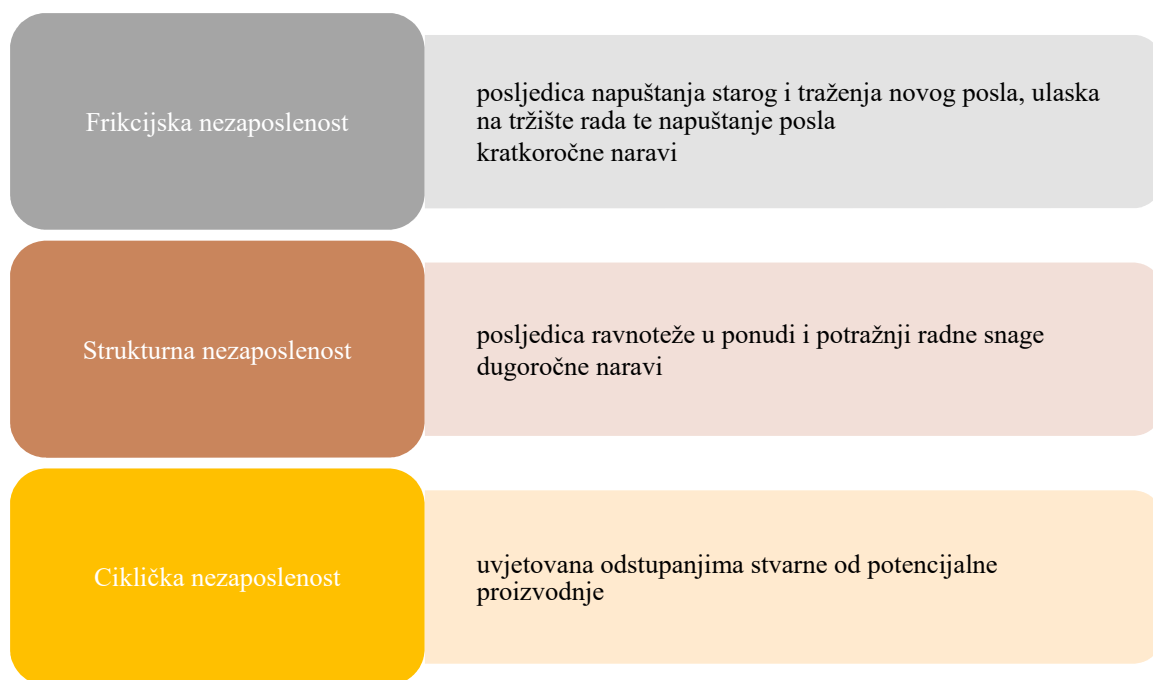
Slika 1. Ključni pojmovi (ne)zaposlenosti

Izvor: obrada autora prema Grupa autora (2014). *Principles of Macroeconomics*. Houston: OpenStax College, str. 185.

3.2. Oblici nezaposlenosti

Babić (2003) dijeli ukupnu nezaposlenost na (Slika 2):

- frikcijsku,
- strukturnu,
- cikličku.

Slika 2. Dioba nezaposlenosti

Izvor: obrada autora prema Babić, M. (2003). *Makroekonomija*. Zagreb: Mate d.o.o., str. 212.

Friksijsku nezaposlenost karakterizira napuštanje starog i traženje novog posla, ulazak na tržište rada ili napuštanje tržišta rada. U ovu se kategoriju nezaposlenosti može ubrojiti i sezonska nezaposlenost. Po prirodi se radi o kratkoročnoj nezaposlenosti. S druge strane, strukturnu nezaposlenost karakterizira mijenjanje strukture potražnje za novom radnom snagom primarno zbog tehnoloških promjena. Strukturna nezaposlenost kontinuirano je prisutna zato što struktura potražnje za radom i ponude rada ne korespondiraju. Ova se vrsta nezaposlenosti može smanjivati jedino dugoročnim strukturnim mjerama ekonomske politike. Posljednja, ciklička nezaposlenost, rezultat je cikličkih gibanja sveukupne nacionalne privrede, odnosno odstupanja stvarne od potencijalne proizvodnje. Strukturna i friksijska nezaposlenost zajedno čine naravnu nezaposlenost te se stopa nezaposlenosti računa upravo kao suma navedenih kategorija (Babić, 2003).

U kontekstu nezaposlenosti potrebno je spomenuti i skrivenu nezaposlenost. Naime, još uvijek postoje pojedinci koji su pogrešno svrstani u neku od prethodno definiranih kategorija. Preciznije rečeno, postoje pojedinci koji imaju samo dio radnog vremena i koji traže puno radno vrijeme i stalno zaposlenje. Oni se svrstavaju kao zaposleni, iako nisu zaposleni na način na koji bi željeli ili trebali biti. Osim toga, postoje i pojedinci koji su neadekvatno zaposleni. To uključuje one koji su obučeni za jednu vrstu ili razinu posla koji rade uz nižu plaću ili ne koriste svoje vještine. Na primjer, pojedinac s fakultetskim stupnjem obrazovanja

iz područja financija koji radi kao prodajni činovnik bio bi neadekvatno zaposlen. Međutim, oni se također broje u zaposlene (Grupa autora, 2014).

Također, potrebno je razlikovati dobrovoljnu i nedobrovoljnu nezaposlenost. Dobrovoljno nezaposlenim osobama smatraju se one osobe koje su odbile jer se nadaju boljim uvjetima, no mnogi su neželjeno izgubili prethodni posao i našli su se u situaciji da protiv svoje volje traže posao. Nadalje, i osobe koje su svojevolumno napustile prethodni posao smatraju dobrovoljno nezaposlenima, međutim samo u slučaju da u kratkom roku nađu drugi posao. Ukoliko uvjeti na tržištu rada ne omogućavaju pronalaženje drugog posla u kratkom roku, onda se takva nezaposlenost ne smatra dobrovoljnom (Jakovljević, 2002).

Treba naglasiti da se različiti oblici nezaposlenosti međusobno isprepleću pa se u tom smislu mogu izdvojiti sljedeće situacije:

- kada se u periodu visoke konjunktore snižava stopa sezonske i strukturalne nezaposlenosti,
- kada poduzeća u periodu recesije povećavaju kvalifikacijske zahtjeve za preostalu razinu zaposlenosti, a strukturalni problemi zamjenjuju frikcionalne,
- kada je razlika između stope rasta produktivnosti i proizvodnje posljedica tehnološkog napretka i nedostatne potražnje.

Iz prethodno navedenih razloga kvantitativna pojedinačna određenja različitih oblika nezaposlenosti nije moguća (Jakovljević, 2002).

3.3. Uzroci nezaposlenosti

Pojednostavljeno, temeljni uzrok nezaposlenosti leži u nedostatku radnih mjesta, odnosno pojavljuje se kada je potražnja radne snage manja od ponude radne snage. Svi uzroci i fenomeni koji su uzrok takvog stanja na tržištu zapravo su i uzroci nezaposlenosti (Huić, 2002).

20. st. okarakterizirala je sve primjetnija automatizacija i mehanizacija proizvodnih djelatnosti, stoga se postavlja pitanja djelovanja primjene tehnologije u proizvodnim procesima na radna mjesta. (Vranjican 1995, prema Huić, 2002) takvu konstataciju potkrepljuje činjenicom da korištenje suvremenih tehnologija ima sljedeće posljedice:

- skraćivanje vremena projektiranja proizvoda,
- uštede na živom radu,
- podizanje razine produkcije,

- eliminacija škarta,
- skraćivanje vremena proizvodnje,
- omogućavanje brzih preinaka bez većih troškova,
- individualizacija proizvoda.

Škare (2001, prema Huić, 2002) naglašava da uzroci nezaposlenosti u razvijenim zemljama leže u institucionalnim i ostalim strukturalnim promjenama na tržištu rada. Naime, kako bi se očuvao visoki životni standard, potrebna su velika porezna davanja i velika javna potrošnja putem programa pomoći nezaposlenima i socijalne pomoći. Preciznije rečeno, Pelagidis (1998, prema Huić, 2002) smatra da je upravo visoki životni standard jedan od tri ključna uzroka nezaposlenosti, naročito zato jer se uz to vežu:

- visoki porezi,
- visoki troškovi rada,
- programi socijalne pomoći,
- nefleksibilnost tržišta rada.

OECD (1994, prema Huić, 2002) je u svojem istraživanju naveo visinu standardne nadnice kao jednog od glavnih uzroka nezaposlenosti. Općenito govoreći, poslodavci će zaposliti radnike u slučaju da prihod od njihovog rada nadilazi troškove njihovog zapošljavanja. Drugim riječima, odnos troškova zapošljavanja, visine plaće troškova rada proporcionalan je, što znači da s većim troškovima zapošljavanja raste i plaća i troškovi rada (Huić, 2002).

Na objašnjavanju fenomena nezaposlenosti u kontekstu visine standardne nadnice aktivno rade i sindikati koji svojim akcijama pokušavaju zaštititi nezaposlene na način da kolektivnim pregovorima nastoje povisiti iznos minimalne nadnice. Tako se zapravo kreira stanje u kojem se poslodavci odvrćaju od daljnjeg zapošljavanja jer im je u tom slučaju neisplativo. No, s druge strane, poslodavac je taj koji može donijeti odluku o nezapošljavanju nove radne snage vodeći se pri tom jednadžbom da manji broj zaposlenih implicira i na manje troškove, u što spadaju:

- nadnice,
- bonusi,
- prihodi socijalnim programima i osiguranju,
- profesionalnu selekciju i trening.

Međutim, troškovi otpuštanja radne snage utječu na rijetkost otpuštanja radne snage (Huić, 2002).

Komparirajući europsku i američku nezaposlenost Štajner (1999, prema Huić, 2002) naglašava da će u SAD-u radnik očekivati višu plaću kad se poduzeće u kojem radi nalazi u pozitivnom periodu. U periodu recesije on će svojom svoljom pristati i na manju zaradu, dok je takav stav u Europi taško zamisliv.

Dio uzroka nezaposlenosti može se opisati i socijalnom politikom koja na tržištu rada posredno determinira ponudu i potražnju određenih zanimanja, odnosno vještina. Vlastitim mehanizmom ponude i potražnje kreira nejednakosti u distribucijama nadnica, a potencijalna posljedica može biti siromaštvo određene skupine ljudi (Škare, 2001, prema Huić, 2002).

U kontekstu uzroka nezaposlenosti treba spomenuti i faktor političkih mjera i programa socijalne pomoći nezaposlenima. Provedena istraživanja pokazala su da se ljudi ne upuštaju u aktivno traženje posla sve dok imaju pravo na određene beneficije. Štoviše, motivacija ljudi za aktivnim traženjem posla povećava se s približavanjem roka do kojeg imaju pravo na beneficije. Također, distribucija nezaposlenosti ovisna je, između ostalog, i o stupnju zaštićenosti od posljedica visoke nezaposlenosti koju pružaju razni sektori tržišta (Huić, 2002).

Jimena i Rodriguez-Palenzuela (2002, prema Huić, 2002) te Bertol, Blau i Kahn (2002, prema Huić, 2002) u svojim su istraživanjima došli do zaključka da na nezaposlenost muškaraca srednje dobi najviše utječe visina naknade za nezaposlene. Drugim riječima, duljina naknade za nezaposlene utječe na povećanje nezaposlenosti muškaraca srednje dobi. Značajno smanjenje stope nezaposlenosti može se ostvariti kolektivnim pregovaranjima sindikata i poslodavaca. Huić (2002) navodi da postoji negativna korelacija između pokrivenosti zaposlenika kolektivnim ugovorima, koordinacije u kolektivnom pregovaranju i stopama poreza na rad i relativne zaposlenosti muškaraca.

Nadalje, na makroekonomskoj i fiskalnoj politici neke države leži odgovornost za kreiranje općih uvjeta funkcioniranja tržišta rada. Naime, sve regulative koje definiraju standarde i pravila koja vrijede na tržištu posredno determiniraju ponudu i potražnju radne snage. Općenito govoreći, veća proizvodnja traži i više rada za koji će se utrošiti na proizvodnju, no regulative koje u prvom radu uključuje poreze mogu smanjiti potrebu poduzeća za radnom snagom. Iz tog je razloga da gospodarstvo bude dosljedno i fleksibilno s ciljem adaptacijama promjenama uvjeta djelovanja na tržištu (Huić, 2002).

Kriza nezaposlenosti može se povezati i s procesom globalizacije, kojeg karakterizira:

- povećana mobilnost kapitala i ubrzani rast trgovine u uslužnom sektoru,
- otvaranje nacionalnih gospodarskih sustava prema van te njihova integracija u međunarodno tržište,
- ubrzana difuzija informacijskih i komunikacijskih tehnologija,
- jačanje uslužnih djelatnosti,
- usporen ekonomski rast u većini zemalja,
- stagnacija proizvodnosti u većini zemalja,
- nemogućnost zemalja u brzom i učinkovitom adaptiranju promjenama,
- premještanje sjedišta međunarodnih kompanija u područja s jeftinom radnom snagom i zapošljavanje manjeg broja radnika od kapaciteta,
- uvoz iz zemalja u razvoju s nižim troškovima rada, što negativno utječe na konkurentnost i može prouzročiti zatvaranje industrija te sukladno tome i povećanje nezaposlenosti (Huić, 2002).

U kontekstu razvoja informacijsko-komunikacijske tehnologije potrebno je naglasiti da se promijenio proizvodni proces te da je porasla potražnja za visokokvalificiranom radnom snagom na štetu niskokvalificiranih. Takvo je stanje uzrok povratka u obrazovni sustav kako bi se pratili trendovi. Generalizirajući prethodno navedeno, može se zaključiti da uzroci nezaposlenosti razvijenih zemalja leže u:

- restriktivnoj politici i zaštiti zaposlenih radnika,
- kolektivnim centraliziranim sindikalnim pregovorima,
- produžavanju kolektivnih ugovora,
- visokim minimalnim nadnicama,
- visokim socijalnim davanjima nezaposlenima,
- visokim porezima,
- problemima u obrazovnom sustavu i profesionalnom usavršavanju (Huić, 2002).

S druge strane, pojava visoke stope nezaposlenosti u tranzicijskim zemljama veže se uz:

- promjene društveno-ekonomskog sustava,
- reforme pravnog sustava,
- privatizaciju i mjere makroekonomske stabilnosti,
- neadekvatan razvoj institucija nužnih za djelovanje učinkovite tržišne privrede, što se povezuje s nizom problema kao što su:
 - korupcija,
 - struktura funkcioniranja poduzeća,
 - financijske, političke i socijalne institucije,
 - loš pravni poredak zbog kojeg se neučinkovito provode propisi,
 - financijska nedisciplina (Radman, 2002).

U Tablici 1 prikazana je komparacija uzroka visoke stope nezaposlenosti u razvijenim i tranzicijskim zemljama.

Tablica 1. Komparacija uzroka visoke stope nezaposlenosti u razvijenim i tranzicijskim zemljama

VISOKA STOPA NEZAPOSLENOSTI	
Uzroci u razvijenim zemljama	Uzroci u tranzicijskim zemljama
Restriktivna politika i zaštita zaposlenih	Promjene društveno-ekonomskog sustava
Kolektivni sindikalni pregovori	Reforme pravnog sustava
Produžavanje kolektivnih ugovora	Privatizacija i mjere makroekonomske stabilnosti
Visoke minimalne nadnice	Neadekvatan razvoj institucija nužnih za djelovanje učinkovite tržišne privrede
Visoka socijalna davanja za nezaposlene	
Visoki porezi	
Problemi u obrazovnom sustavu	

Izvor: obrada autora prema navodima iz teksta

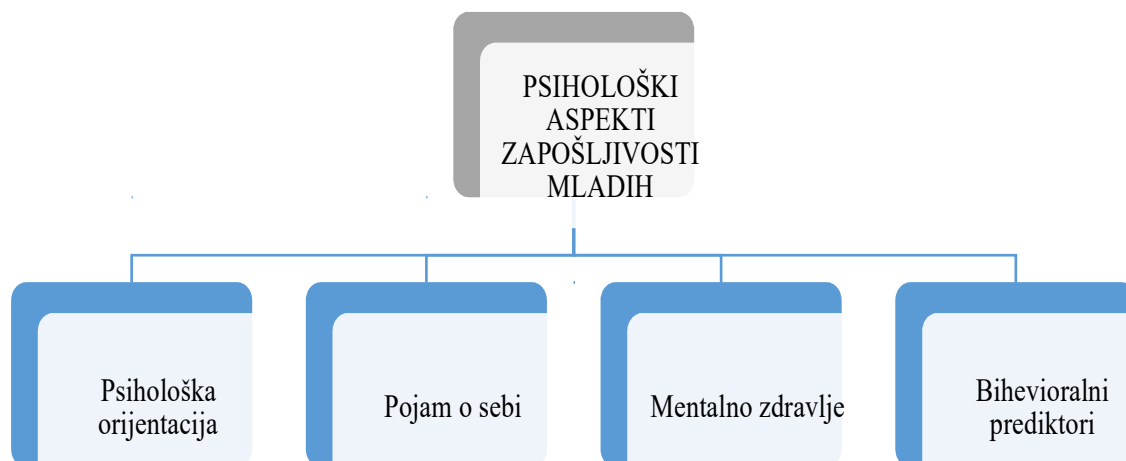
U takvim se okolnostima može pratiti pad stope zaposlenosti u državnom sektoru uslijed promjene društveno-ekonomskog sustava, što nije dovoljno kompenzirano otvaranjem novih radnih mjesta u privatnom sektoru, ali ni porastom samozapošljavanja. Međutim, zbog uspješnosti u provođenju reformi te mjerama politike zapošljavanja postoje i određene razlike među tranzicijskim zemljama (Radman, 2002).

Naposljetku, uzroci nezaposlenosti mogu se pratiti i na individualnoj razini. U tom se kontekstu mogu izdvojiti dvije ključne kategorije u okviru kojih se problematizira nezaposlenost, a to su psihološki faktori zapošljivosti mladih te teže zapošljive skupine. Prva kategorija uključuje:

- psihološku orijentaciju na temelju koje se mogu prognozirati potencijalne razlike u uspješnosti zapošljavanja, a koja uključuje:
 - visoku evaluaciju rada,
 - percipiranu potrebu za zapošljavanjem,
 - jasne ciljeve pronalaženja posla,
- pojam o sebi, pri čemu su ključni:
 - samopoštovanje, tj. opći osjećaj vlastite vrijednosti,
 - samopercepcija, koja uključuje i unutarnji lokus kontrole,
 - samoeфикаsnost,
 - osjećaj kompetentnosti,
- mentalno zdravlje, u kontekstu kojeg se pokazalo da su dulje nezaposleni oni koji su:
 - manje zadovoljni životom,
 - skloni depresivnosti,

- pod većim stresom,
 - skloni dosadi i osamljivanju,
- bihevioralne prediktore, u kontekstu kojih se pokazalo da su dulje nezaposleni oni koji su:
 - bili slabije uključeni u školske aktivnosti,
 - konzumirali psihoaktivne supstance u školskom periodu i sl. (Tomić, 2002).

Slika 3 daje kratki prikaz psiholoških faktora zapošljivosti mladih.

Slika 3. Psihološki aspekti zapošljivosti mladih

Izvor: obrada autora prema navodima iz teksta

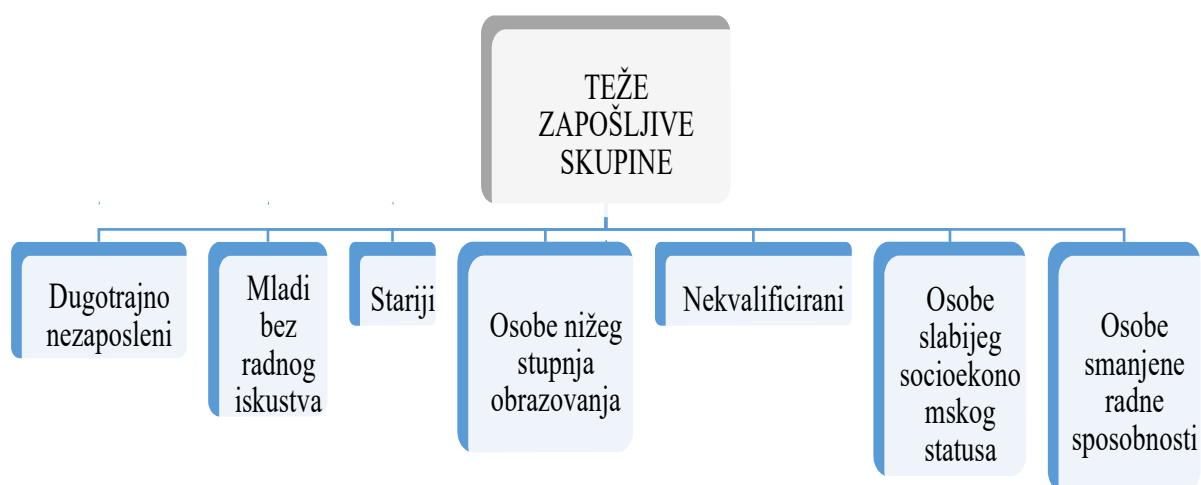
U teže zapošljive skupine ubrajaju se:

- dugotrajno nezaposleni zato što:
 - poslodavci preferiraju nezaposlene na kraće vrijeme,
 - je teško prekinuti razvijeni nezaposlenički stil života,
- mladi bez radnog iskustva, pri čemu treba naglasiti i slabu povezanost obrazovnog sustava i tržišta rada, ali i činjenicu da su mladi skloni odbiti posao koji ne odgovara slici stvorenoj tijekom procesa obrazovanja,
- starije osobe, odnosno muškarci stariji od 45 godina i žene starije od 40 godina, zato što se više ne cijeni radno iskustvo koliko sposobnost brzog učenja, ali i zato što su

stariji skloni izostancima zbog bolesti, manje su mobilni i opterećeni su starim znanjima,

- osobe nižeg stupnja obrazovanja, jer ne mogu konkurirati na tržištu rada,
- nekvalificirani radnici, koji obavljaju slabije plaćene poslove u najlošijim uvjetima,
- osobe lošijeg socioekonomskog statusa,
- osobe smanjene radne sposobnosti zbog potencijalnog negativnog utjecaja na djelatnost koju će obavljati, ali i zbog malog broja mjesta na kojima mogu konkurirati (Tomić, 2002).

Slika 4 prikazuje kategorije teže zapošljivih skupina.

Slika 4. Kategorije teže zapošljivih skupina

Izvor: obrada autora prema navodima iz teksta

Kao što se razvidno iz samog teksta, problematika nezaposlenosti izrazito je kompleksna. Potencijalna rješenja leže u mobilizaciji onih snaga koje će utjecati na povećana ulaganja u obrazovanje, ali i koje će osposobiti tržište rada da se pravodobno i adekvatno te sustavno i trajno adaptira novim uvjetima. U tom smislu i politika vladajućih igra vrlo važnu ulogu (Huić, 2002).

3.4. Psihosocijalne posljedice nezaposlenosti

Gubitak posla rezultira nizom različitih emocionalnih reakcija koje variraju od stresa do teške depresije, pa čak i samoubojstva. Neka od stanja koja nezaposleni mogu iskusiti su:

- anksioznost,
- neorganizacija,

- depresija,
- sramota,
- poniženja,
- degradacija,
- gubitak samopouzdanja.

Međutim, najtragičnije posljedice do kojih mogu dovesti takva stanja štetne su po pojedinca, ali i za društvo općenito te se svode na:

- pretjeranu konzumaciju alkohola,
- zlostavljanje npr. žene i/ili djece,
- počinjenja kriminalnih djela,
- suicid (Borrero, 1980).

Općenito govoreći, borba između osjećaja srama, poniženja, degradacije, nade i ponosa svakodnevna su emocionalna iskustva mnogih nezaposlenih. Osjećaj srama proizlazi iz nemogućnosti da nezaposlena osoba učini bilo što o nastaloj situaciji, naročito zbog uvjerenja u društvu da osoba ne radi jer je lijena. Osjećaj poniženja i degradacije odnosi se na stanje uma utemeljeno na iskustvima odbacivanja i gubitka ljudskog dostojanstva i samopoštovanja. U nemogućnosti da nađe posao, nezaposlena se osoba često osjeća odbačena od strane društva. S druge strane, takvo stanje utječe i na pitanje osiguranja dostojanstvenog života za obitelj koja u takvoj situaciji pati, što nezaposleni često doživljavaju degradirajućim i suočavaju se s emocijama ljutnje, bijesa i inferiornosti (Borrero, 1980).

Uzimajući u obzir činjenicu da posao pruža osjećaj stabilnosti i reda, odsutnost rada stvara osjećaj letargije i izolacije. Većina nezaposlenih osjeća također da će, kolokvijalno rečeno, poludjeti kada ne radi, što je posebno izraženo nakon početnog pokušaja traženja posla koji je doveo do neuspjeha pa se osoba suočava s velikom količinom slobodnog vremena. U tom se kontekstu mogu pojaviti dosada, nemir i sl. Također, dugotrajna nezaposlenost rezultira i gubitkom prijatelja, no najozbiljnija reakcija na nezaposlenost svakako je depresija uz koju se nerijetko pojavljuje i samooptuživanje. U ovom slučaju treba naglasiti da se doživljavanje depresije razlikuje od pojedinca do pojedinca. Prema tome, depresija se u nekim slučajevima manifestira kao:

- obeshrabrenost,
- beznade,
- nepovjerenje prema drugima,
- pad morala,
- manjak samopouzdanja.

U drugim se pak slučajevima depresija očituje u samodestruktivnim i zlostavljajućim ponašanjima, pri čemu se mogu izdvojiti pretjerana konzumacija alkohola i suicid, ali i neprimjerena ponašanja prema bliskim osobama te društveno neprihvatljiva ponašanja općenito. Također, i osobe bliske nezaposlenima u tom smislu podnose težak teret (Borrero, 1980).

S druge strane, Fryer (1998, prema Matko, 2002) naglašava podatke koji indiciraju da je razina psihološkog stresa kod nezaposlenih u odnosu na zaposlene u nekim slučajevima čak i manja. Pritom su se razmatrali:

- nervoza,
- glavobolje,
- napetost,
- strah,
- dosada,
- usamljenost,
- problemi sa spavanjem,
- nedostatak energije.

Unatoč tome, većina se autora slaže da ipak nezaposleni češće i intenzivnije iskuse napetost i negativne emocije te su istovremeno manje zadovoljni životom, nesretniji pa samim time iskuse manje pozitivnih emocija (Matko, 2002)

Istraživajući ovaj fenomen autori su se fokusirali na posredujuće varijable koje utječu na korelaciju nezaposlenosti s psihološkim promjenama, pri čemu utjecaji mogu biti multifaktorijalni. U tom se smislu mogu izdvojiti medijatorske i moderatorske varijable (Slika 5) jer se preko njih može utjecati na intenzitet i vrstu psiholoških posljedica nezaposlenosti. Medijatorske varijable uključuju individualne osobine pojedinca koje se mijenjaju uslijed nezaposlenosti, dok se moderatorske odnose na stabilne osobine koje nisu pod utjecajem nezaposlenosti (Matko, 2002).

Slika 5. Moderatorske i medijatorske varijable u kontekstu povezanosti nezaposlenosti i psiholoških posljedica

Izvor: obrada autora prema Matko, V. (2002). Psihološke posljedice nezaposlenosti i posredujući faktori. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/3.1.html> [13.8.2018.]

U kontekstu proučavanja moderatorskih i medijatorskih varijabli autori su istraživanjima došli do niza relevantnih zaključaka. Fryer i Payne (1986, prema Matko, 2002) navode da psihološko zdravlje nezaposlenih osoba pada do tri mjeseca nakon gubitka posla, a nakon toga se stabilizira ili čak popravlja. Međutim, Matko (2002) ističe da je za precizno determiniranje vremenske dinamike psiholoških posljedica nezaposlenosti potrebno provesti studije koje uključuju osobe koje su duže vrijeme nezaposlene.

Daniel (1974, prema Matko, 2002), Hepworth (1980, prema Matko, 2002) te Warr i Jackson (1984, prema Matko, 2002) ispitivali su odnos dobi i intenziteta reakcija na nezaposlenost te u svojim studijama utvrdili da taj odnos nije linearan, odnosno da su psihološke posljedice nezaposlenosti najveće za ljude u dobi 30 – 59 godina starosti. Fryer i Payne (1986, prema Matko, 2002) naglašavaju teže psihološke posljedice nezaposlenosti kod žena, no uzroke tome smještaju u kontekst različitih situacija s kojima se žene i muškarci suoče nakon gubitka posla, a ne u kontekst biološke predisponiranosti.

Warr (1987, prema Matko, 2002) u svojim je studijama potvrdio hipotezu da su psihološke posljedice teže ako je privrženost poslu veća. Matko (2002) ističe da je pogoršanje psihološkog zdravlja zbog nezaposlenosti manje ako je lokalna nezaposlenost veća, što bi se moglo povezati s tim da u takvim situacijama nezaposlena osoba uzroke vlastite nezaposlenosti percipira eksternim a ne internim.

Warr (1983, prema Matko, 2002) je ukazao na nužnost dubinskih istraživanja povezanosti socijalne potpore bliskih osoba i zaštite od stresa, dok Kemp i Mercer (1982, prema Matko, 2002) ističu da se psihološko zdravlje nezaposlene osobe može popraviti pohađanjem programa za pomoć nezaposlenima. Fryer i Payne (1986, prema Matko, 2002) naglašavaju da stupanj osobne aktivnosti pozitivno utječe na psihološko zdravlje nezaposlenih. Također, brojne studije ukazuju i na visoku korelaciju financijske sigurnosti i psihološkog zdravlja (Matko, 2002).

U kontekstu socijalnih posljedica nezaposlenosti mogu se izdvojiti tri kategorije:

- promjene u radnoj etici i vrijednostima rada,
- kriminalno ponašanje i delinkvencija,
- pojava podklase (Nekić, 2002).

U kontekstu promjena u radnoj etici i vrijednostima rada, nezaposlenost je prouzrokovala pojavu postmaterijalizma. Naime, pokazalo se da sve više ljudi svoje slobodno vrijeme procjenjuje važnijim od vremena provedenog radeći, dok s druge strane većina nastoji pronaći plaćeno zaposlenje. Prema tome, postoji mogućnost da primarna motivacija za sigurno zaposlenje nije financijske prirode, budući da većina mladih smatra da bi nastavili raditi i onda kada im to ne bi bilo financijski nužno (Nekić, 2002).

Međutim, postoje ljudi koji ne cijene zaposlenost i oni koji je cijene, ali su obeshrabreni u traženju posla. U prvu kategoriju najčešće su uključeni visokoobrazovani nezaposleni mladi ljudi koji pripadaju višoj klasi i osjećaju se dobro bez obzira što su nezaposleni zato što će im socioekonomske prilike omogućiti skoro zaposlenje. S druge strane, u drugu kategorije spadaju skromno obrazovani nezaposleni mladi ljudi koji pripadaju radničkoj klasi ili nižem stratumu srednje klase i koji se dobro nose s nezaposlenošću, ali bi voljeli pronaći posao. Za

ovu mladež posao je okarakteriziran niskim plaćama, nesigurnošću i nepovoljnim radnim uvjetima (Nekić, 2002).

Što se tiče kriminalnog ponašanja i delinkvencije, postoje različite teorije preko kojih se nastoji objasniti kauzalna veza nezaposlenosti te kriminalnog ponašanja i delinkvencije. U tome kontekstu mogu izdvojiti:

- Mertenova teorija devijantnog ponašanja, prema kojoj je delinkvencija rezultat konflikta između ograničenih mogućnosti i želja da se dobije dobro plaćeni posao,
- Hirschijeva teorija socijalne kontrole, prema kojoj se ljudi suzdržavaju od kriminalnog ponašanja iz tri razloga:
 - povezanosti s bliskim osobama,
 - obvezanosti prema postignućima, npr. zaposlenje i edukacija;
 - uvjerenja povezanih s dominantnim moralnim i socijalnim redom (Nekić, 2002).

Unatoč tome što većina prihvaća privremenu nezaposlenost, postoji grupa mladih koji svoja postignuća, umjesto na konvencionalan način, postižu uključivanjem u kriminalna djela, naročito oni koji su razvili pozitivan stav prema kršenju zakona i društvenih normi. S druge strane, i kriminalno ponašanje povećava vjerojatnost nezaposlenosti. Općenito govoreći, reakcija na nezaposlenost može se promatrati iz perspektive onoga što ona znači onima koji je proživljavaju, kao i o njenim percipiranim uzrocima. Ako se nezaposlenost pripisuje eksternim faktorima, potencijalno se mogu razviti ljutnja i bijes, a to može rezultirati i agresivnom ponašanju. Ukoliko pojedinci percipiraju vlastitu nezaposlenost kao rezultat vlastitih propusta i nedostataka, manje je vjerojatno da će razviti kriminalno ponašanje. Također, pokazalo se da dugoročna nezaposlenost smanjuje percepciju jednakih šansi te rezultira okrivljavanjem vlade, ekonomije i sl. (Nekić, 2002).

I treća, posljednja kategorija koja će se razmatrati u okviru socijalnih posljedica nezaposlenosti uključuje stvaranje podklase nezaposlenih. U tu kategoriju spadaju nezaposleni, skromno obrazovani i socijalno marginalizirani ljudi. Engbersen (1990, prema Nekić, 2002) razlikuje četiri kulture nezaposlenih:

- konformisti, koji rad percipiraju kao dužnost te se osjećaju beskorisnima i izostavljenima zbog vlastite nezaposlenosti,
- individualisti, kojima je rad važan jer osigurava novac i ostale pogodnosti, ali cijene slobodu i slobodno vrijeme koje imaju dok koriste državnu potporu,

- autonomisti, koji ne traže posao, uživaju u neovisnosti, ali odbijaju ilegalne načine zarađivanja,
- fatalisti, koji su socijalno izolirani i ovise o socijalnoj pomoći, ne traže posao te se dosađuju (Nekić, 2002).

Oni su socijalno izolirani i izrazito ovisni o socijalnoj pomoći. Vanjske regulacije i kontrola autoriteta dominiraju svakim aspektom njihovog života. Povlače se, više ne traže posao, dosađuju se.

Općenito govoreći, pojam podklase podrazumijeva kontinuitet socijalne marginalizacije kroz generacije. Naime, djeca koja imaju nezaposlene roditelje i rođake u većem su riziku od nezaposlenosti koja na taj način ostaje u obitelji kao posljedica transmisije deprivacije i neadekvatnih strategija suočavanja. Polovica nezaposlenih mladih ipak dobro prihvaća nezaposlenost, mada je sami nisu odabrali, dok druga polovica stvarno želi raditi i ne odobrava život na račun države. Još su krajem 70-ih godina prošlog stoljeća mnoge zapadnoeuropske zemlje razvile ideju o razvoju strategije kojoj će cilj biti sprječavanje pojave podklase. Međutim, budućnost ovisi o suradnji vlade i socijalnih partnera te razvoju novih načina integracije marginaliziranih u socioekonomski sustav (Nekić, 2002).

3.5. Odljev mozgova

Odljev mozgova percipira se kao jedna od najvažnijih posljedica problema nezaposlenosti s posljedicama širokog razmjera te izrazito negativnom učinku na društvo. Pojam se odnosi na specifičan oblik migracije stanovništva i uključuje odlazak visokoobrazovanih, znanstvenika i intelektualaca iz matične zemlje u drugu zemlju. Polazeći od činjenice da vrhunski stručnjaci znanjem, vještinama i radom doprinose povećanju stupnja razvoja zemlje općenito, može se zaključiti da njihov odlazak neminovno uzrokuje usporavanje ili čak nazadovanje privrede matične zemlje, ali i napredak zemlje u koju odlaze. Visokoobrazovani stručnjaci ulaze u prioritetnu kategoriju imigranata te im se nude i dobre mogućnosti zapošljavanja (Kostanjevečki, 2002).

Tijekom 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća enormno se pojačao odljev znanstvenika na globalnoj razini. Dok su nekad odlazili samo pojedinci, danas se radi o masovnoj pojavi. Najčešći razlozi emigracije intelektualaca i znanstvenika su:

- niske plaće u matičnim zemljama,
- nezaposlenost,
- radna nesigurnost,
- slab angažman države u poboljšavanju uvjeta znanstvenog rada (Kostanjevečki, 2002).

U tom bi smislu vlada trebala kreirati strategije socioekonomskog razvoja, npr.:

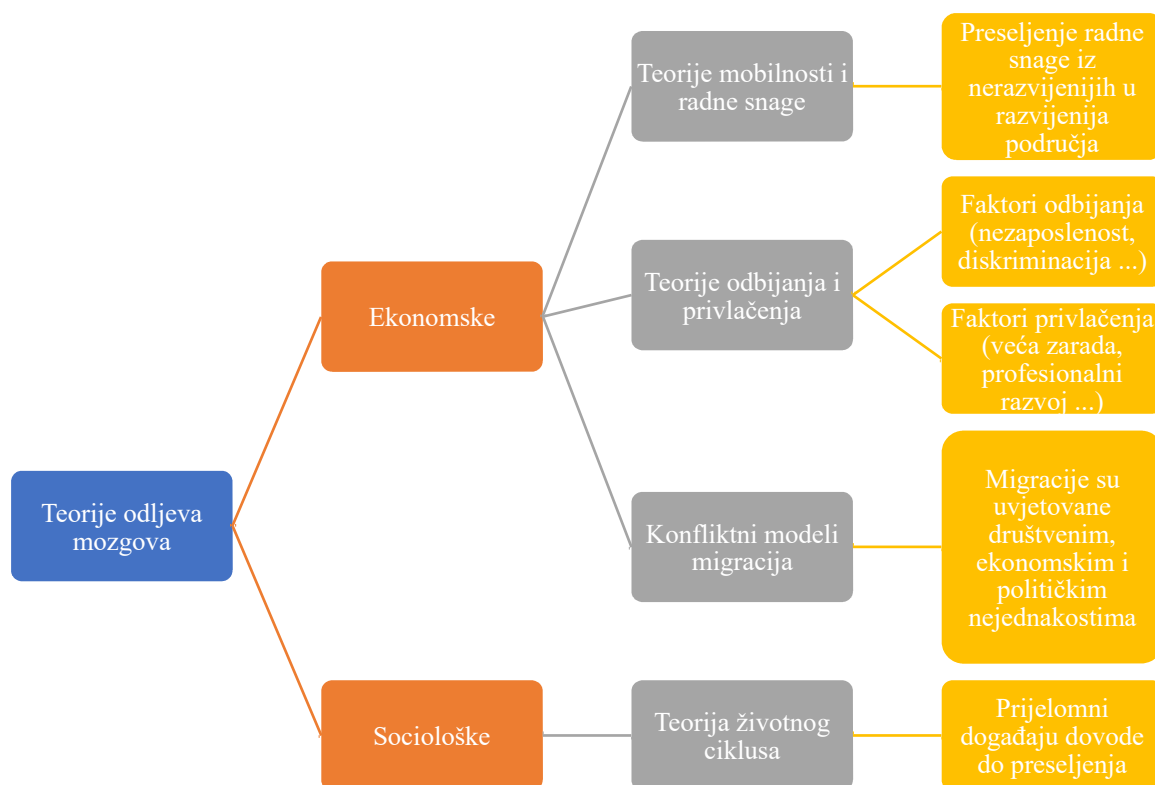
- reformirati obrazovni sustavi s ciljem korištenja stečenih znanja i vještina nakon školovanja,
- poboljšavanje radnih uvjeta,
- povećanje plaća osobama s posebnim profesionalnim sposobnostima,
- postizanje povoljnog odnosa između broja stanovnika zemlje, mogućih izvora kapitala u toj zemlji i stope zaposlenosti (Kostanjevečki, 2002).

Dok jedni stručnjaci tragaju za makrodeterminantama odljeva stručnjaka u inozemstvo, drugi se više fokusiraju na individualnu razinu i ono što migrante motivira na odlazak. U teorije koje se oslanjaju na makrodeterminante odljeva stručnjaka, odnosno ekonomske teorije, ubrajaju se:

- teorije mobilnosti radne snage,
- teorije odbijanja i privlačenja,
- konfliktne modeli migracija.

S druge strane, teorija životnog veže se uz sociološke determinante migracija (Kostanjevečki, 2002).

Slika 6 prikazuje ključne karakteristike svake od teorija odljeva mozgova.

Slika 6. Ključne karakteristike teorija odljeva mozgova

Izvor: obrada autora prema Kostanjevečki, T. (2002). Odljev mozgova. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://mjesecec.ffzg.hr/nezaposlenost/3.4.html> [13.8.2018.]

Odljev mozgova u praksi se javlja u dva oblika. Vanjska migracija odnosi se na odlazak znanstvenika u inozemstvo, dok unutarnja profesionalna migracija podrazumijeva napuštanje znanosti i odlazak u druge djelatnosti unutar zemlje. Općenito govoreći, odljev mozgova dinamička je pojava podložna promjenama na koju utječu društvene, ekonomske i političke prilike. Također, razlikuju se prednosti i nedostaci odljeva mozgova. U prednosti se ubrajaju:

- veza koju ljudi kad odu u inozemstvo ostvare sa svojim poznanicima i prijateljima u domicilnoj sredini,
- veće mogućnosti ljudi koji su na radu u inozemstvu,
- upoznavanje s novim tehnologijama.

S druge strane, nedostaci odljeva mozgova su smanjene mogućnosti povezivanja teorijskog i praktičnog znanja, što proizlazi iz činjenice da je najveći broj znanstvenih emigranata iz tehničkih znanosti (Relja, Reić Ercegovac, & Čerenić, 2015).

Faktori koji utječu na odljev mozgova su:

- visina zarade,
- mogućnosti i uvjeti rada u znanstveno-tehničkim i drugim znanstvenim istraživanjima,
- razlike u mogućnostima napredovanja u struci,
- uvjeti stanovanja,
- mogućnosti školovanja djece,
- mogućnosti korištenja slobodnog vremena,
- bogatiji kulturni život (Relja, Reić Ercegovac, & Čerenić, 2015).

Općenito govoreći, broj kvalificiranih migranata iz siromašnih u bogate zemlje dramatično se povećao tijekom posljednjih desetljeća. Usporedo s rastućim razlikama u plaći i različitim demografskim strukturama između bogatih i siromašnih zemalja, taj će se trend vjerojatno i nastaviti u budućnosti. Dok se odljev mozgova dugo percipirao kao šteta rastućim potencijalima siromašnih zemalja, nedavna ekonomska istraživanja naglasila su da, uz pozitivne povratne informacije koje proizlaze iz sudjelovanja kvalificiranih migranata u poslovnim mrežama, također treba razmotriti migracijsku perspektive na izgradnju ljudskog kapitala u izvornim zemljama (Docquier & Rapport, 2006).

Ljudski kapital posvećen stvaranju i inovaciji postao je najkritičniji resurs koji može osigurati dominaciju zemlje u svijetu, što se očituje u selektivnoj imigracijskoj politici zemalja Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) i ekonomija u razvoju i tranziciji koji favoriziraju migraciju kvalificirane radne snage. Ova migracijska politika povećala je migraciju visokoobrazovanih pojedinaca (Ray, 2012).

3.6. Mjere suzbijanja nezaposlenosti

Crnković-Pozaić (1994, prema Kacun, 2002) razlikuje aktivne i pasivne mjere suzbijanja nezaposlenosti. Aktivne se mjere odnose na poticanje potražnje za radom putem različitih programa, kao i prekvalificiranjem te stručnim osposobljavanjem radnika. S druge strane, pasivne se mjere odnose na pružanje socijalne i materijalne pomoći nezaposlenima.

Aktivne mjere mogu biti indirektne i direktne. Indirektne mjere temelje se na poticanju proizvodnje s ciljem stvaranja potrebe za otvaranjem novih radnih mjesta, npr. prodaja imovine privatnim/pravnim osobama. Privatizacija ima svojih prednosti, od kojih se mogu izdvojiti:

- identificiranje vlasnika poduzeća zbog poticanja proizvodnje,

- potenciranje dugoročnog razvoja tvrtke tako da bi se stvorila potreba za novim radnim mjestima,
- stvaranje tržišne konkurencije,
- razvoj tržišne ekonomije (Kacun, 2002).

Ukoliko se želi da privatizacija uspije, sami proces mora biti korektno proveden, a to podrazumijeva:

- veću kontrolu države,
- raspisivanje javnih natječaja,
- prodaju prema tržišnim cijenama,
- kompetencije poduzetnika za upravljanje i sl. (Kacun, 2002).

U ostale se indirektno mjere suzbijanja nezaposlenosti ubrajaju fondovi za kreditiranje malih i srednjih poduzetnika, smanjenje poreza poslodavcima i sl. Pod direktnim aktivnim mjerama zapošljavanja podrazumijevaju se sve one mjere koje podižu kupovnu moć građana kako bi porasla ukupna potražnja za uslugama i proizvodima. Neke od takvih mjera su:

- otvaranje novih radnih mjesta kroz javne radove, koji su prikladniji za starije osobe, ali ne doprinose proizvodnji te samim time nisu profitabilni,
- posredovanje i savjetovanje zavoda za zapošljavanje, koja je jeftina i efikasna u uvjetima otvaranja većeg broja radnih mjesta,
- stručno osposobljavanje, koje je, zajedno s prekvalifikacijom, skupo, ali u kombinaciji s drugim mjerama izrazito korisno,
- prekvalifikacija,
- pomoć kod samozapošljavanja, odnosno poticanje realizacije vlastitih poduzetničkih ideja, uz savjetovanje, financijsku i organizacijsku pomoć,
- sufinanciranje zapošljavanja, s tim da se usmjeri onima kojima je zaista potrebno,
- poticanje geografske, profesionalne i ekonomske aktivnosti, odnosno poticanje otvaranja radnih mjesta u područjima visoke stope nezaposlenosti,
- skraćivanje radnog vremena zaposlenima da bi se zaposlili novi radnici, koje je učinkovito jedino smanjenjem poreza na dohodak poduzeća i za zaposlenike koji uskoro odlaze u mirovinu.
- smanjenje iznosa naknade za nezaposlene, odnosno omogućavanje visokih naknada samo najsiromašnijima (Kacun, 2002).

Od pasivnih se mjera može izdvojiti smanjivanje zakonom propisane gornje dobne granice zaposlenosti. Međutim, ta se granica može pomicati gore ili dolje. Također, ove mjere obuhvaćaju i stipendije za nastavak školovanja s ciljem smanjenja pritiska mladih ljudi na

tržište rada. Osim toga, može se stimulirati i veći broj djece u obitelji na način da radi samo jedan član obitelji, pri čemu se dodjeljuju razni dodaci na plaću jedinom hranitelju obitelji, što često nije učinkovito. Općenito govoreći, pasivne mjere rijetko su prikladne zato što se ne žali smanjiti ponuda rada, nego povećati stopa zapošljivosti. Nadalje, novčane naknade primarno moraju poticati na aktivno traženje posla. Koja će se od navedenih mjera primijeniti ovisi najviše o ekonomskoj i političkoj situaciji u državi (Kacun, 2002).

3.7. Problem nezaposlenosti na razini Europske unije

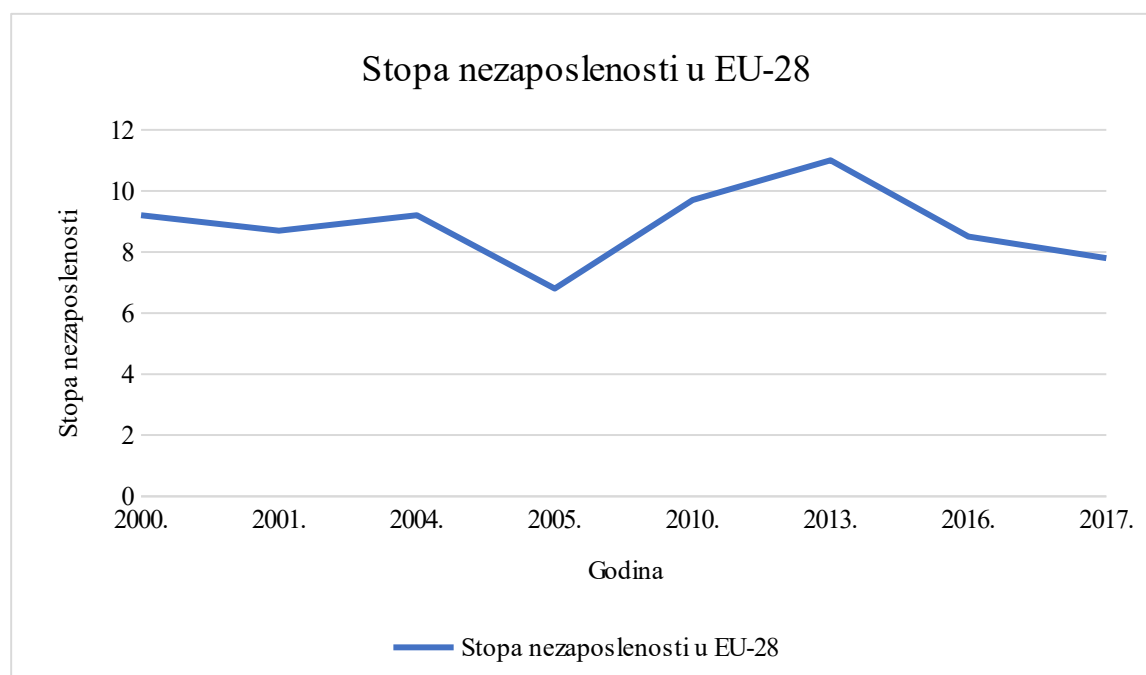
Statistički podaci vezani uz tržište rada fokus su niza politika Europske unije, naročito nakon 1997., kada je u Amsterdamski ugovor uključeno poglavlje o zapošljavanju. Stopa zaposlenosti odnosi se na udio zaposlenih u radno sposobnom stanovništvu te se kao takva percipira ključnim socijalnim indikatorom kretanja na tržištima rada (Eurostat, 2017a).

3.7.1. Opća stopa nezaposlenosti u EU-28

U prvom trimestru 2000. godine u EU-28 bilo je nezaposleno oko 20,5 milijuna osoba, odnosno 9,2% ukupne radne snage. Stopa nezaposlenosti EU-28 slijedila je silazni put, a do prvog trimestra 2001. broj nezaposlenih smanjio se na 19,6 milijuna, a stopa nezaposlenosti na 8,7%. Nakon toga uslijedio je period porasta nezaposlenosti. Do posljednjeg trimestra 2004. broj nezaposlenih dosegao je 21,2 milijuna, dok je stopa nezaposlenosti iznosila 9,2% (Eurostat, 2017b).

U trećem trimestru 2005. godine počeo je period kontinuiranog pada stope nezaposlenosti koji je potrajao do prvog trimestra 2008. godine, kada je nezaposlenost dosegla nisku razinu od 16,2 milijuna osoba, odnosno 6,8%. Nakon toga uslijedila je financijska i gospodarska kriza. Od prvog trimestra 2008. do drugog trimestra 2010. razina nezaposlenosti u EU-28 porasla je za 6,9 milijuna osoba, uz stopu do 9,7%, da bi tijekom perioda od jedne godine bila relativno nepromijenjena, što se pokazalo samo kao iluzija. Između drugog trimestra 2011. i drugog trimestra 2013. nezaposlenost u EU-28 ponovno je porasla, i to na rekordnu razinu od 26,5 milijuna, odnosno 11%. Potom je došlo do smanjenja stope nezaposlenosti, tako da je do trećeg trimestra 2016. iznosila 8,5%, što odgovara 20,9 milijuna osoba. Taj je pad nastavljen 2017. godine, sa stopom nezaposlenosti od 8% u prvom trimestrau 2017. i 7,8% u travnju

2017. (Eurostat, 2017b). Navedeni statistički podaci vezani za EU-28 prikazani su u Grafikonu 1.

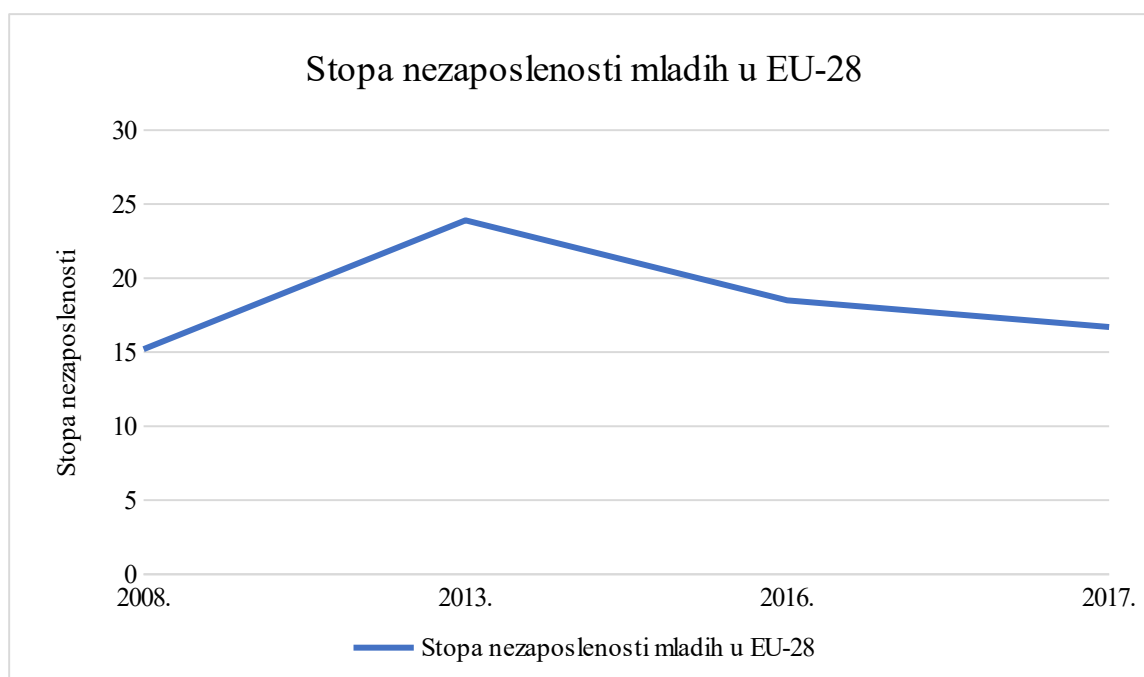
Grafikon 1. Kretanje stope nezaposlenosti u 28 zemalja članica EU-a u periodu 2000. - 2017.

Izvor: obrada autora prema navodima iz teksta

Ukoliko se promatra trend kretanja stope nezaposlenosti u eurozoni, odnosno EA-19, može se primjetiti otprilike isti razvoj kao i u EU-28. Međutim, u periodu između kraja 2000. i kraja 2003. stopa nezaposlenosti u eurozoni bila je ispod one zabilježene u EU-28. Taj je uzorak kasnije poništen jer je između 2005. i početkom 2008. pad stope nezaposlenosti bio brži u onim državama članicama koje nisu imale euro kao službenu valutu. Tijekom financijske i gospodarske krize nezaposlenost u eurozoni porasla je znatnim tempom, izuzev perioda od sredine 2010. do sredine 2011. godine, kada je privremeno opala. Stopa nezaposlenosti u eurozoni iznosila je u drugom trimestru 2013. godine 12,1%, nakon čega je zabilježen sporiji pad nego u EU-28. Do trećeg trimestra 2016. godine stopa nezaposlenosti u eurozoni iznosila je 10,0, a u 2017. godini pala na 9,3% (Eurostat, 2017b).

3.7.2. Stopa nezaposlenosti mladih u EU-28

Stopa nezaposlenosti mladih u EU-28 značajno se smanjila u periodu 2005. – 2007., a u prvom trimestru 2008. godine bila je najniža (15,2%). Međutim, financijska i gospodarska kriza teško su pogodile mlade. Od drugog trimestra 2008. stopa nezaposlenosti mladih rasla je do 23,9% u prvom trimestru 2013. godine, izuzev privremenih smanjenja tijekom trećeg trimestra 2010. i prvog trimestra 2011. godine. Stopa nezaposlenosti tek je u trećem trimestru 2016. godine pala na 18,5% te se od tada smanjivala, i to na 16,7% u 2017., što je ujedno i najniža zabilježena stopa od studenog 2008. godine (Eurostat, 2017b). Grafikon 2 prikazuje kretanje stope nezaposlenosti mladih u EU-28 tijekom perioda 2008. – 2017.

Grafikon 2. Trend kretanja stope nezaposlenosti mladih EU-28 u periodu 2008. - 2017.

Izvor: obrada autora prema navodima iz teksta

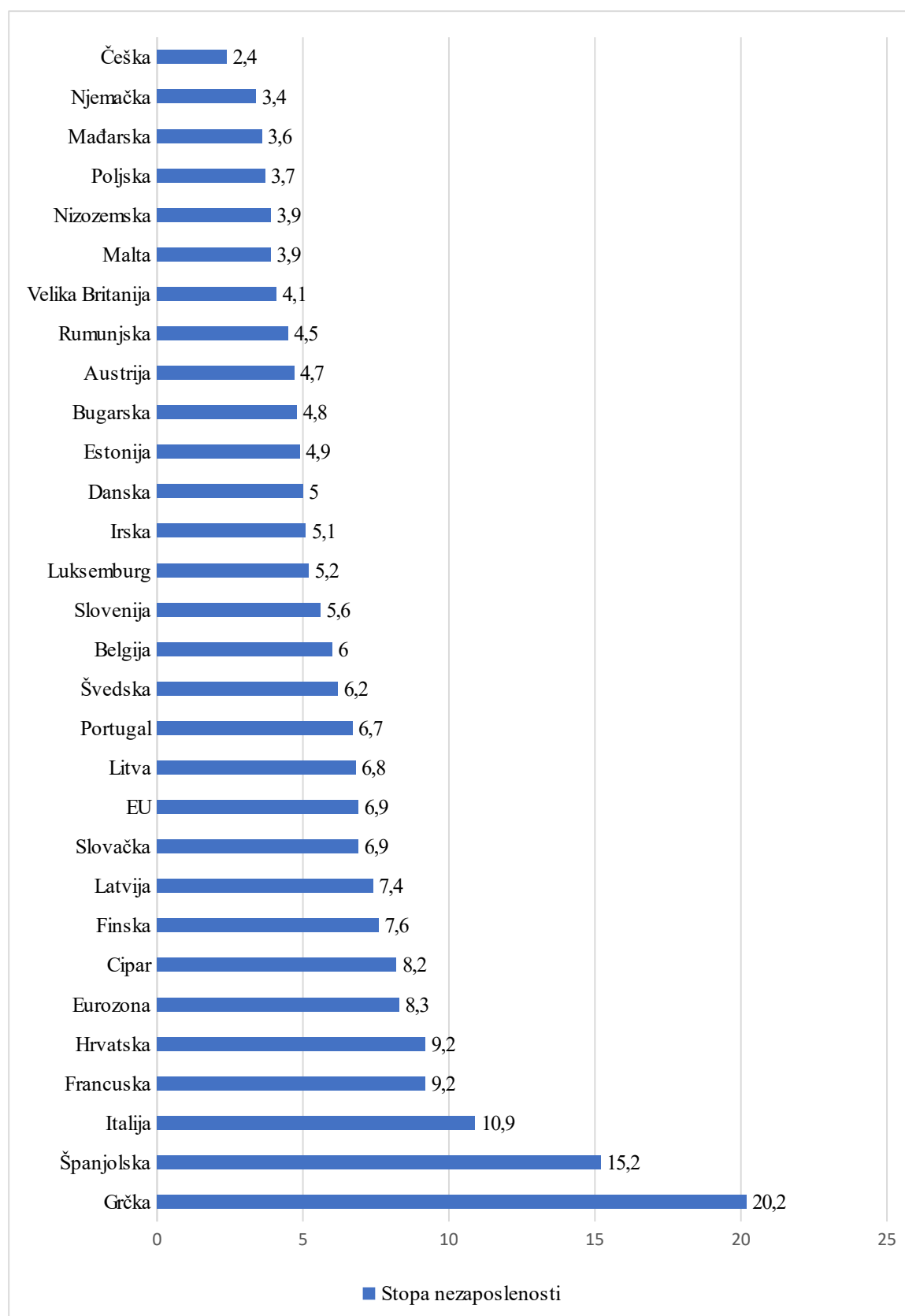
Visoke stope nezaposlenosti mladih odražavaju do određene mjere poteškoće s kojima se mladi suočavaju u pronalaženju novih radnih mjesta. Međutim, to ne znači nužno da je grupa nezaposlenih osoba u dobi od 15 do 24 godine velika, jer mnogi mladi, za razliku od starijih, studiraju te se ne ubrajaju u dio radne snage koja se koristi kao nazivnik za izračunavanje stope nezaposlenosti. Iz tog razloga omjer broja nezaposlenosti mladih izračunava se kao alternativni pokazatelj u svrhu analize te predstavlja udio nezaposlenih mladih u cijeloj populaciji mladih (Eurostat, 2017b).

3.7.3. Nezaposlenost u Europskoj uniji u 2018. godini

Kao što je već naglašeno, stopa nezaposlenosti važna je mjera ekonomskog zdravlja neke zemlje ili regije. Unatoč padu stope nezaposlenosti na razini Europske unije posljednjih godina, ona je i dalje visoka, posebno u usporedbi s periodom prije 2008. godine. Takvo stanje indicira na nastavak stagnacije na europskim tržištima, što osobito teško pritišće mlade koji se bore za protiv starijih i iskusnijih radnika za posao (Statista, 2018).

Neka poduzeća, kao što su Microsoft i Fujitsu, stvorila su mnogo radnih mjesta u nekim zemljama koje imaju izrazito visoke stope nezaposlenosti stvarajući nadu na taj način. Ipak, neke industrije poput informacijske tehnologije suočavaju se s problemom nedostatka kvalificiranih radnika u lokalnoj nezaposlenoj radnoj snazi, a moraju zaposliti radnike iz inozemstva umjesto da pomažu smanjenju lokalnih stopa nezaposlenosti. Ova neusklađenost vještina nema brzo rješenje, budući da radnici trebaju vremena za prekvalifikaciju. S druge strane, nezaposlenost u svijetu i dalje je visoka, s najnižim stopama na Bliskom Istoku i Sjevernoj Africi (Statista, 2018).

Grafikon 3 prikazuje stopu nezaposlenosti u EU-28 u lipnju 2018.

Grafikon 3. Stopa nezaposlenosti u EU-28 u lipnju 2018.

Izvor: obrada autora prema Statista. (2018). *Unemployment rate in member states of the European Union in June 2018 (seasonally adjusted)*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <https://www.statista.com/statistics/268830/unemployment-rate-in-eu-countries/> [14.8.2018.]

Prema podacima u Grafikonu 3, može se zaključiti da najveću stopu nezaposlenosti do lipnja 2018. godine u EU-28 ima Grčka (20,2%), a najmanju Češka (2,4%). Među pet zemalja s najnižom stopom nezaposlenosti u Europskoj uniji ubrajaju se:

- Češka (2,4%),
- Njemačka (3,4%),
- Mađarska (3,6%),
- Poljska, (3,7%),
- Nizozemska (3,9%), koja dijeli mjesto s Maltom.

S druge strane, među pet zemalja s najvišom stopom nezaposlenosti u Europskoj uniji ubrajaju se:

- Grčka (20,2%),
- Španjolska (15,2%),
- Italija (10,9%),
- Francuska (9,2%), koja dijeli mjesto s Hrvatskom,
- Cipar (8,2%).

Osim toga, treba naglasiti da je stopa nezaposlenosti u promatranom periodu na području eurozone bila 8,3%, a na razini Europske unije 6,9%.

4. PROBLEM I STRUKTURA NEZAPOSLENOSTI U HRVATSKOJ

4.1. Opće karakteristike nezaposlenosti u Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj problem nezaposlenosti prisutan je još od vremena osamostaljenja od Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Usprkos tome što je u određenim periodima stopa nezaposlenosti padala ispod 10%, nezaposlenost se na ovim prostorima može okarakterizirati kao problem koji traje već više od dvije dekade (Rančić & Durbić, 2016).

Razlozi nezaposlenosti mogu se promatrati u dva vremenska perioda:

- period tranzicije, odnosno period nakon izlaska Hrvatske iz SFRJ,
- ekonomska kriza od 2008. godine.

U kontekstu navedena dva perioda važno je u obzir uzeti i sektore koji su bili pogođeni novonastalim uvjetima, poglavito u vrijeme ekonomske krize. Međutim, presudni faktori visoke stope nezaposlenosti u Hrvatskoj dugoročnije su naravi. Primjerice, visoka stopa nezaposlenosti u pojedinim je regijama zabilježena i tijekom prividno prosperitetnog perioda 2000. – 2008. godine. Općenito govoreći, tranzicijski period najviše su obilježili:

- niska potražnja za radom zbog privatizacije,
- pogrešna makroekonomska politika,
- nova pozicija Hrvatske u globalnoj podjeli rada (Levačić, 2015).

S vremenom je postalo jasno da je deindustrijalizacija otvorila prostor povećanoj ovisnosti o uvozu, a tome je na ruku išla i prilagodba monetarne i fiskalne politike. Usklađeno financiranje vlastite industrijske proizvodnje iščezlo je usporedo s privatizacijom bankarskog sektora. Ni privatizacija proizvodnih resursa nije pripomogla, budući da je rezultirala gubitkom radnih mjesta koja nisu nadoknađena u djelatnostima uslužnog sektora. Na taj je način stopa nezaposlenosti porasla u toj mjeri da se u periodima ekonomskog rasta nije mogla kompenzirati (Levačić, 2015).

Na početku 21. stoljeća stanje je u Hrvatskoj bilo takvo da je gospodarstvo dovedeno do razine osiromašanja, pri čemu je važno, osim visoke stope nezaposlenosti, istaknuti sljedeće probleme:

- izdaci za socijalne namjene,
- izdaci za veliki broj umirovljenika,

- usmjerenost bruto domaćeg proizvoda za potrebe punjenja državnoga proračuna i javnih fondova (Kljajić, 2001).

Također, Hrvatska se susrela sa svim poteškoćama koje su proizveli gospodarske krize, od kojih se mogu izdvojiti:

- niska razina ukupnog BDP-a i BDP-a po stanovniku,
- niska razina kupovne moći,
- niska razina ukupne potrošnje,
- niska razina životnog standarda.

Sve je to dovelo do visoke razine zaduženosti zemlje te kronične nelikvidnosti, uz sve prethodno nabrojano. Nažalost, nedosljedan model transformacije vlasništva proizvodnog i uslužnog sektora rezultirao je nagomilavanjem gospodarskih teškoća, od kojih se mnoge i danas osjećaju (Kljajić, 2001).

4.2. Struktura nezaposlenosti u Hrvatskoj

Problematika strukture nezaposlenosti u Hrvatskoj može se promatrati kroz nekoliko ključnih kategorija, od kojih se mogu spomenuti:

- spol,
- dob,
- zanimanje po rodu i po skupinama,
- razina obrazovanja,
- trajanje nezaposlenosti,
- prostorna jedinica, odnosno regija ili županija,
- status prije ulaska u evidenciju,
- djelatnost prethodnog zaposlenja NKD 2002 – 2009,
- djelatnost prethodnog zaposlenja NKD 2007 – 2009,
- osobe s invaliditetom,
- hrvatski branitelji (Statistika, 2018).

Prema podacima Hrvatskoj zavoda za zapošljavanje, do posljednjeg ažuriranja u Hrvatskoj je u 2018. godini nezaposleno ukupno 162 902 ljudi. Najveći broj nezaposlenih zabilježen je u Splitsko-dalmatinskoj županiji (26 719), a slijede je Grad Zagreb s 20 423, Osječko-baranjska s 20 372 te Sisačko-moslavačka s 11 191 nezaposlena. Ostale županije imaju manje od 10 000 nezaposlenih pojedinačno. Najmanji broj nezaposlenih zabilježen je u Ličko-senjskoj županiji (2 194), zatim Međimurskoj (2 585), Koprivničko-križevačkoj (2 669) te Krapinsko-zagorskoj (2 968) (Statistika, 2018).

Također, u 2018. godini od ukupnog broja nezaposlenih na žene otpada 92 556 nezaposlenih, dok na muškarce opada 70 345 nezaposlenih. S obzirom na dob, najviše je nezaposlenih u dobnoj skupini 50 – 59 godina, njih 23 273, a najmanje u dobnoj skupini 15 – 19 godina. Što se tiče stupnja obrazovanja, najviše nezaposlenih završilo je srednju školu (94 549), a najmanje je nezaposlenih bez škole ili sa završenom osnovnom školom (10 363). 28 265 nezaposlenih ima radni staž između 10 i 20 godina, dok je 356 nezaposlenih radilo 40 i više godina (Statistika, 2018).

U sljedećem će se poglavlju detaljnije pristupiti analizi strukture nezaposlenosti u Hrvatskoj uzimajući u obzir:

- spol,
- dob,
- razinu obrazovanja,
- radni staž.

Promatrat će se period 2004. – 2018.

5. ANALIZA NEZAPOSLENOSTI U HRVATSKOJ

5.1. Nezaposlenost u Hrvatskoj s obzirom na spol

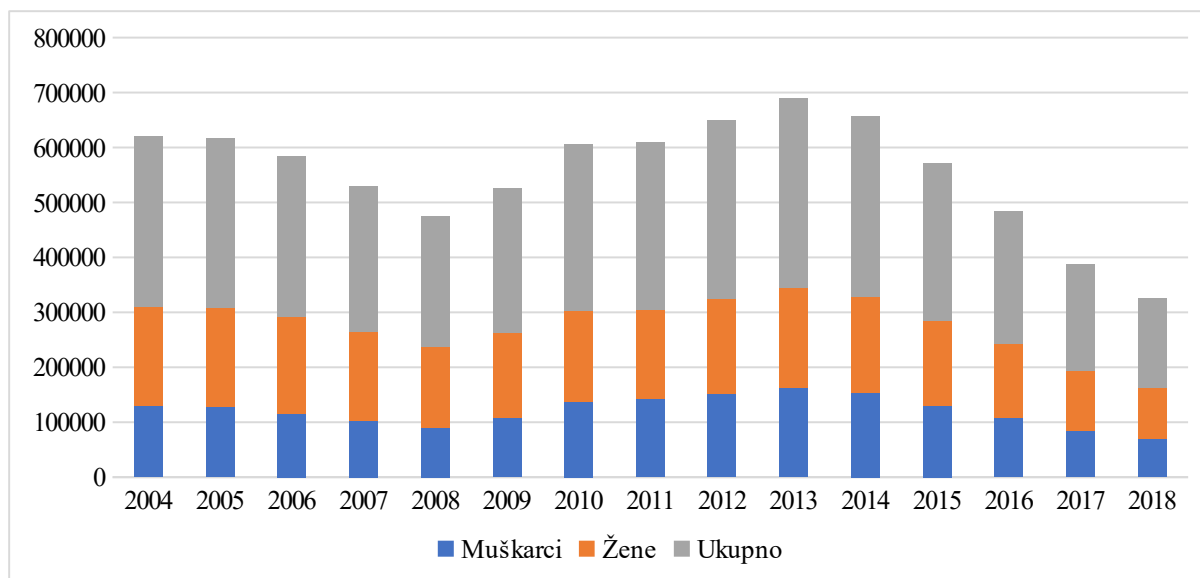
U Tablici 2 prikazan je broj nezaposlenih u Hrvatskoj u periodu 2004. – 2008. s obzirom na spol.

Tablica 2. Broj nezaposlenih u RH u periodu 2004. - 2018. s obzirom na spol

Spol	Muškarci	Žene	Ukupno
Godina			
2004	129 029	180 846	309 875
2005	127 944	180 795	308 739
2006	116 519	175 097	291 616
2007	102 482	161 964	264 446
2008	89 541	147 200	236 741
2009	107 115	156 059	263 174
2010	136 806	165 619	302 425
2011	141 409	163 924	305 333
2012	152 079	172 244	324 323
2013	163 070	182 042	345 112
2014	153 484	174 702	328 187
2015	130 698	155 208	285 906
2016	107 947	133 913	241 860
2017	83 145	110 823	193 967
2018	70 345	92 556	162 902

Izvor: obrada autora prema Statistika (2018). *Registrirana nezaposlenost*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> [14.8.2018.]

Prema podacima prikazanim u Tablici 2 može se zaključiti da je u svim razmatranim godinama bilo više nezaposlenih žena nego muškaraca. Naročito je to vidljivo u 2008., kada je od ukupnog broja nezaposlenih žena bilo 147 200, a muškaraca 89 541. Broj nezaposlenih muškaraca i žena varirao je kroz promatrani period te se mogu pratiti i porast i smanjenje broja nezaposlenih po spolu. Najveći broj nezaposlenih žena registriran je 2004. godine, dok je najveći broj nezaposlenih muškaraca registriran 2013. godine. Zanimljivo je primjetiti kako je jedino 2018. broj nezaposlenih žena pao ispod 100 000, dok se takvo stanje za muškarce može pratiti 2008., 2017. i 2018. Grafikon 4 prikazuje trend kretanja nezaposlenih po spolu u promatranom periodu.

Grafikon 4. Trend kretanja broja nezaposlenih po spolu u periodu 2004. - 2018.

Izvor: obrada autora prema podacima iz Tablice 2

5.2. Nezaposlenost u Hrvatskoj s obzirom na dob

U Tablici 3 prikazan je broj nezaposlenih s obzirom na dobne skupine u periodu 2004. – 2018.

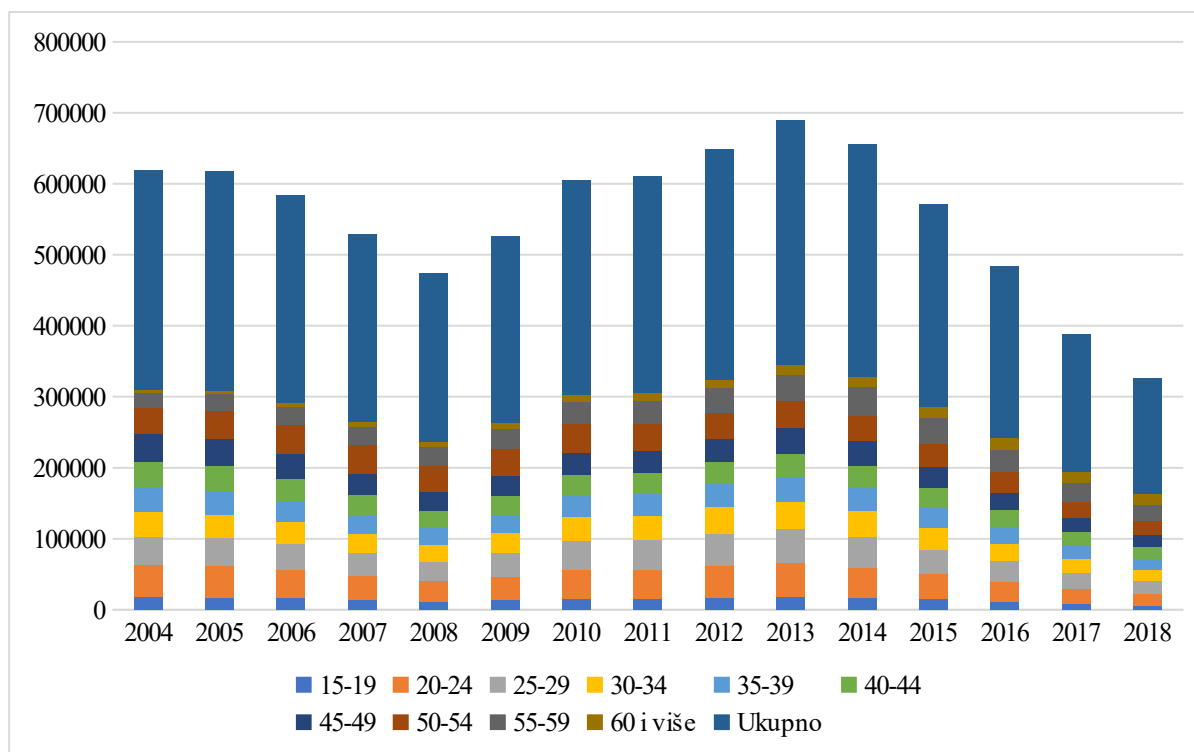
Tablica 3. Broj nezaposlenih s obzirom na dob u periodu 2004. - 2018.

Dob Godina	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60 i više	Ukupno
2004	17854	46175	39589	34096	35530	35031	39430	37346	19805	5019	309875
2005	17220	45140	39309	32988	33719	33983	38489	39997	22674	5223	308739
2006	16023	40558	36649	30297	29753	31457	35326	40937	24971	5644	291616
2007	13860	33998	32523	26856	26121	27874	31156	39823	25680	6555	264446
2008	11420	28416	28217	23966	22974	24465	26873	36955	26079	7376	236741
2009	13220	33644	33743	27690	25398	26841	28259	37863	28146	8371	263174
2010	15811	40007	41205	33675	29342	30259	31588	39466	31586	9486	302425
2011	15617	41078	41929	34308	29936	29624	31582	37430	33154	10675	305333
2012	17186	44875	45445	37031	32146	31009	33204	36553	35057	11816	324323
2013	18140	47619	47441	39361	35013	32949	35584	37653	37708	13644	345112
2014	16683	42593	43207	36513	33440	31106	33900	36380	39303	15061	328187

2015	1481 4	3491 0	3500 1	3061 5	2894 0	2740 9	2966 4	3254 1	3633 4	1567 8	285906
2016	1184 9	2800 9	2868 3	2475 7	2407 1	2335 1	2464 2	2851 4	3218 5	1580 0	241860
2017	8401	2117 3	2238 4	1929 0	1914 4	1875 4	1975 0	2343 6	2673 0	1490 4	193967
2018	5792	1671 6	1803 0	1573 5	1600 4	1615 6	1681 9	2003 9	2327 3	1433 7	162902

Izvor: obrada autora prema Statistika (2018). *Registrirana nezaposlenost*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://statistika.hzz.hr/statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> [14.8.2018.]

U 2004. godini najviše je nezaposlenih pripadalo dobnoj skupini 25 – 29 godina, dok je u periodu 2005. – 2009. najviše nezaposlenih imalo između 50 i 54 godine. Od 2010. do 2012. ponovno je najveći broj nezaposlenih otpao na osobe između 25 i 29 godina starosti, da bi naredne godine najviše nezaposlenih pripadalo dobnoj skupini od 20 do 24 godine. Od 2015. do 2018. najveći broj nezaposlenih pripadao je dobnoj skupini od 55 do 59 godina. Također, najmanja stopa nezaposlenosti kod svih je dobnih skupina zabilježena 2018., izuzev nezaposlenih osoba u dobi od 55 do 59 godina 2005. te osoba starijih od 60 godina, kada ih je najmanje nezaposlenih bilo 2004., a onda je taj broj rastao do 2016. da bi se opat ukazao trend pada. Grafikon 5 prikazuje trend kretanja broja nezaposlenih s obzirom na dob.

Grafikon 5. Trend kretanja broja nezaposlenih s obzirom na dob u periodu 2004. - 2018.

Izvor: obrada autora prema podacima iz Tablice 3

5.3. Nezaposlenost u Hrvatskoj s obzirom na razinu obrazovanja

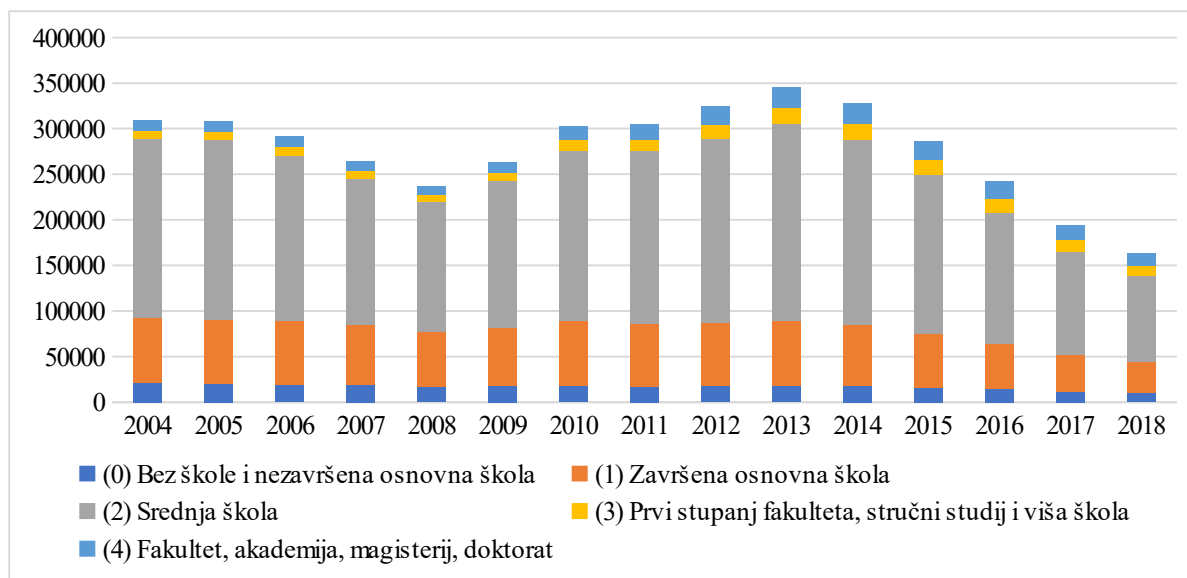
U Tablici 4 prikazan je broj nezaposlenih u periodu 2004. – 2018. s obzirom na razinu obrazovanja.

Tablica 4. Broj nezaposlenih s obzirom na razinu obrazovanja u periodu 2004. - 2018.

Razina Godina	(0) Bez škole i nezavršena osnovna škola	(1) Završena osnovna škola	(2) Srednja škola	(3) Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	(4) Fakultet, akademija, magisterij, doktorat
2004	20989	71001	197385	8481	12019
2005	19679	71240	196797	9065	11957
2006	19311	69775	181527	9259	11744
2007	18550	65641	161102	8519	10634
2008	17011	59909	142827	7641	9353
2009	17476	64246	160751	9296	11404
2010	18068	70852	186875	11593	15037
2011	17443	68575	189318	12664	17333
2012	18136	68829	201632	15271	20456
2013	18357	71326	215766	17549	22114
2014	17688	67740	202266	17695	22797
2015	15664	59222	174449	15931	20641
2016	14154	50070	144147	14509	18980
2017	11997	39775	113218	12415	16562
2018	10363	33566	94549	10553	13870

Izvor: obrada autora prema Statistika (2018). *Registrirana nezaposlenost*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://statistika.hzz.hr/statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> [14.8.2018.]

Prema podacima iz Tablice 4 u svim je promatranim godinama najviše nezaposlenih osoba završilo srednju školu, a nakon njih su registrirani nezaposleni sa završenom osnovnom školom. Na trećem mjestu po broju nezaposlenih od 2004. do 2011. godine nalazile su se osobe bez škole, odnosno osobe s bez završene osnovne škole, da bi od 2012. pa do 2018. to mjesto zauzele nezaposlene osobe s najvišim stupnjima obrazovanja. Grafikon 6 prikazuje trend kretanja broja nezaposlenih s obzirom na razinu obrazovanja u periodu 2004. – 2018.

Grafikon 6. Trend kretanja broja nezaposlenih s obzirom na razinu obrazovanja u periodu 2004. - 2018.

Izvor: obrada autora prema podacima iz Tablice 4

5.4. Nezaposlenost u Hrvatskoj s obzirom na radni staž

U Tablici 5 prikazana je struktura nezaposlenosti u Hrvatskoj s obzirom na duljinu radnog staža u periodu 2004. – 2018.

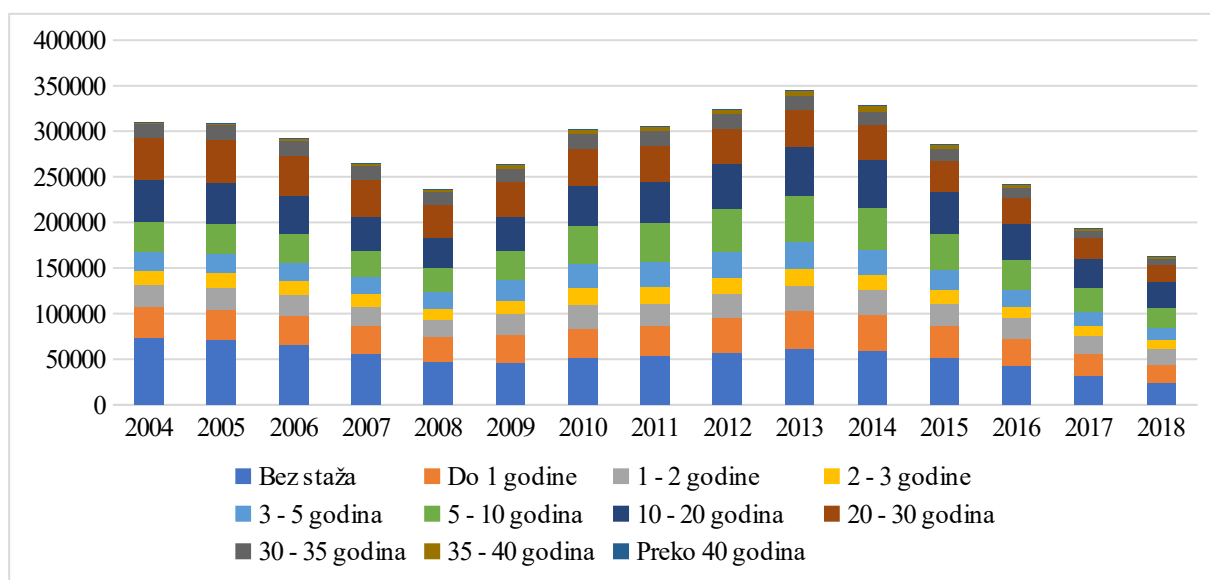
Tablica 5. Broj nezaposlenih u Hrvatskoj s obzirom na radni staž u periodu 2004. - 2014.

Radni staž	Bez staža	Do 1 godine	1 - 2 godine	2 - 3 godine	3 - 5 godina	5 - 10 godina	10 - 20 godina	20 - 30 godina	30 - 35 godina	35 - 40 godina	Preko 40 godina
Godina											
2004	74152	33001	23972	15273	21464	33199	45981	45865	15351	1606	12
2005	71591	32491	24468	15750	21524	33398	44957	46342	16314	1880	25
2006	65983	31383	23227	15028	20752	31076	41421	44237	16288	2178	45
2007	56245	30279	21167	13520	19443	28551	37069	40455	15406	2267	44
2008	46917	27464	19155	12296	17903	26408	33155	36260	14500	2631	52
2009	46392	30103	22784	15205	22133	32256	37550	37700	15262	3699	90
2010	51011	32763	25548	18365	27122	40808	44866	40418	16513	4872	140
2011	53105	34023	24259	17908	27386	42476	45745	38890	16280	5049	212
2012	57277	38300	26128	17935	28807	46368	49295	39024	15904	4977	308
2013	61442	41259	28200	18319	29497	50130	54124	40327	15911	5385	518
2014	59640	38701	27823	16976	26528	46459	52716	38256	14845	5584	660
2015	52255	34215	24675	14765	22282	39137	46704	33734	12667	4968	504
2016	42935	29528	22615	12895	18597	32184	40032	28571	10177	3942	386

2017	31985	24057	19626	11118	15434	25692	32618	22606	7644	2915	274
2018	24414	20011	16760	9802	13400	21802	28265	19109	6264	2718	356

Izvor: obrada autora prema Statistika (2018). *Registrirana nezaposlenost*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://statistika.hzz.hr/statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> [14.8.2018.]

Prema podacima prikazanim u Tablici 5 može se zaključiti da od 2004. do 2016. godine najveći broj nezaposlenih osoba nije imao radnog staža do dana prijave u registar nezaposlenih. Međutim, 2017. i 2018. od svih kategorija radnog staža, najveći broj nezaposlenih imao je između 10 i 20 godina radnog staža. Očekivano, najmanji broj nezaposlenih odnosi se na osobe koje imaju 40 i više godina radnog staža, no kod te se kategorije može primjetiti i trend porasta broja nezaposlenih u promatranom periodu, izuzev 2016. i 2017., kada je opao, da bi 2018. ponovno porastao. Grafikon 7 prikazuje trend kretanja broja nezaposlenih s obzirom na radni staž u periodu 2004. – 2018.

Grafikon 7. Trend kretanja broja nezaposlenih s obzirom na radni staž u periodu 2004. - 2018.

Izvor: obrada autora prema podacima iz Tablice 5

5.5. Mjere suzbijanja nezaposlenosti u Hrvatskoj i pretpostavka kretanja u budućnosti

Aдекватna monetarna i fiskalna politika pretpostavke su razvoja gospodarstva i smanjenja nezaposlenosti, međutim same po sebi ne mogu biti dovoljne. Dok monetarna politika

osigurava dovoljnu količinu novca, fiskalna se politika treba fokusirati na sredstva prema odgovarajućim subjektima. Naime, pored toga, država bi trebala pružiti i institucionalnu potporu gospodarstvu. U tom se smislu naglašava potreba jačanja efikasnosti javne uprave na način da se pojednostavi administracija i skrate rokovi izdavanja traženih dozvola. Nadalje, efikasno bi pravosuđe osiguralo ispunjenje nastalih pravnih obveza i smanjilo bi korupciju. Ne smije se zanemariti ni reforma obrazovnog sustava jer se danas traži razvijanje i jačanje poduzetničkog duha koji bi bio usklađen s potrebama i gospodarstva i tržišta rada. Poticanje strukturnih mjera stavlja naglasak na kreiranje uvjeta za pokretanje i širenje proizvodnje, ali i povećanje ponude te jačanje konkurentnosti, a samim time i kompetitivnosti. Drugim riječima, strukturne reforme moraju poticati razvoj poduzetništva i kreiranje poslovnog okruženja koje je privlačno ulagačima (Rančić & Durbić, 2016).

S obzirom na prethodno navedeno, za promjenu stanja u budućnosti i rješenje visokih stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj nužno je raditi na tri polja:

- jačanju poduzetništva,
- investicijama,
- suradnji s Europskom unijom (Rančić & Durbić, 2016).

Što se tiče prve točke, jačanja poduzetništva, radi se o tome su da mala i srednja poduzeća važan dio hrvatskog gospodarstva jer imaju udio od 53% u ukupnim prihodima, 48,5% u ukupnom izvozu te 68,4% u zaposlenosti. Budući da je u hrvatskom društvu još uvijek ukorijenjen stav da je radno mjesto nešto što se dobiva, potrebno je obrazovanjem jačati poduzetnički duh i poticati na realizaciju poduzetničkih pothvata. Neke od barijera na koje se pritom može naići su:

- složena administracija prilikom osnivanja i poslovanja poduzeća,
- manjak financijskih sredstava za pokretanje poduzeća,
- nedovoljna informiranost potencijalnih poduzetnika.

U tom je kontekstu važno osposobiti lokalnu (samo)upravu na informiranje i pomoć poduzetnicima. Poduzetnike treba upoznati s mogućnostima koje pružaju fondovi Europske unije i usmjeriti ih na proizvodnju onih proizvoda i usluga koje se traže i koje se mogu plasirati na globalno tržište. U Hrvatskoj u posljednje vrijeme Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR) potiče razvoj i jačanje poduzetništva, naročito malih i srednjih poduzeća. HBOR provodi Program kreditiranja razvitka malog i srednjeg poduzetništva, putem kojeg nastoji modernizirati i proširiti poslovanje te utjecati na otvaranje novih radnih mjesta. Također ima i važnu ulogu u iskorištavanju sredstava fondova iz Europske unije. Takvo što

iznimno je važno jer poduzetnici u većini zemalja članica Europske unije dobivaju kredite po nižim kamatnim stopama nego što je to slučaj kod nas (Rančić & Durbić, 2016).

Investitore, bilo domaće ili strane, privlače:

- obrazovana i jeftina radna snaga,
- kvalitetna infrastruktura,
- kvalitetno političko okruženje,
- porezne olakšice i subvencije,
- dobar kreditni rejting države,
- stabilnost financijskog tržišta, odnosno stabilne cijene i stabilan tečaj,
- stabilnost pravnog sustava te, u skladu s tim, i vladavina prava (Rančić & Durbić, 2016).

Novi Zakon o poticanju ulaganja (NN 25/18) u članku 7. stavcima 1. – 8. klasificira potrebe preko kojih će se poticati ulaganja, a to su:

- porezne potpore za mikropoduzetnike,
- porezne potpore za male, srednje i velike poduzetnike,
- potpore za opravdane troškove novih radnih mjesta povezanih s projektom ulaganja,
- potpore za opravdane troškove usavršavanja povezanih s projektom ulaganja,
- potpore za:
 - razvojno-inovacijske aktivnosti,
 - aktivnosti poslovne podrške,
 - aktivnosti usluga visoke dodane vrijednosti,
- potpore za kapitalne troškove projekta ulaganja,
- potpore za radno intenzivne projekte ulaganja,
- potpore za gospodarsko aktiviranje neaktivne imovine u vlasništvu RH.

Hrvatska od dana ulaska u Europsku uniju ima mogućnost povlačenja sredstava iz strukturnih i investicijskih fondova, i to u iznosu od 10,7 milijardi eura koji su raspoređeni od 2014. do 2020. godine. Sredstva su namijenjena za provođenje reformi i jačanje gospodarstva, ali i za jačanje konkurentnosti i povećanja stope zaposlenosti. Hrvatska je u zakonske i podzakonske akte implementirala odrednice smjernica i direktiva Europske unije. Ključni financijski instrument unije jest Europski socijalni fond koji cilja na politiku rada i zapošljavanja. Konkretno, Hrvatskoj je u okviru tog programa u spomenutom periodu predviđeno 1,516 milijardi eura, pri čemu je dio sredstava namijenjen poboljšanju obrazovanja i osposobljavanja, a dio za pružanje potpore samozapošljavanju, start-up poduzećima, poduzećima u osnivanju te poduzećima u procesu restrukturiranja. Otvaranje novih radnih mjesta najizglednije je u područjima koja uključuju:

- energetiku,
- zaštitu okoliša,
- promet,
- biotehnologiju,
- informacijske i komunikacijske tehnologije,
- turizam,
- zdravlje ljudi (Rančić & Durbić, 2016).

Osim toga, sredstva su namijenjena i reformiranju javne uprave, kao i za smanjenje nezaposlenosti, a naročito kod onih koji se na tržištu rada nalaze u nepovoljnom položaju, npr. dugotrajno nezaposleni i sl. Međutim, uvijek ne koristi dovoljno potencijal europskih fondova (Rančić & Durbić, 2016).

6. ZAKLJUČAK

Nezaposlenost predstavlja egzistencijalni problem svakog pojedinca. Pojedinaac koji ne radi ne može vlastitu radnu energiju pretvoriti u novac i tako razmijeniti dobra s ciljem kvalitetnog življenja. U suvremenim su tržišnim uvjetima mogućnosti zapošljavanja ograničene, što dovodi do nezaposlenosti kao jednom od najvećih problema društva i pojedinca. Kraj prvog

desetljeća 21. st. obilježila su političko-ekonomska događanja uoči i nakon svjetske krize koja je svijet pogodila 2008. godine. Bilo je to vrijeme kada je nezaposlenost u nekim zemljama gotovo dostigla postotak Velike depresije koja je svijet pogodila 1929. Procesi globalizacije i rapidan razvoj novih tehnologija predstavljaju nove izazove koji otvaraju problematiku radne snage.

Uzroci nezaposlenosti su multifaktorijski i međusobno se isprepliću. Posljedice nezaposlenosti očituju se u psihosocijalnom polju i najčešće se odnose na depresiju, socijalnu izolaciju, stres, osjećaj beznađa i bespotrebnosti, a neke mogu biti vrlo ozbiljne, kao što su devijantna ponašanja, pa čak i suicid.

U Republici Hrvatskoj problem nezaposlenosti prisutan je još od raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Mada je u određenim periodima stopa nezaposlenosti padala ispod 10%, problem nezaposlenosti u Hrvatskoj koji traje već više od dvadeset godina. Provedenom analizom strukture nezaposlenosti u Hrvatskoj u periodu od 2004. do 2018. došlo se do sljedećih zaključaka:

- Od ukupnog broja nezaposlenih više je žena nego muškaraca.
- U pet od petnaest promatranih godina najviše je nezaposlenih imalo između 50 i 54 godine.
- Najviše nezaposlenih osoba ima srednju stručnu spremu.
- U trinaest od petnaest promatranih godina najveći broj nezaposlenih bio je bez radnog staža.

Aдекватna monetarna i fiskalna politika, reforma javne uprave i sustava obrazovanja, implementacija strukturalnih reformi, odnosno jačanje poduzetništva, poticanje investicija i suradnja s Europskom unijom doprinijele bi smanjenju stope nezaposlenosti u budućim razdobljima.

LITERATURA

1.

Babić, M. (2003). *Makroekonomija*. Zagreb: Mate d.o.o.

2. Beissinger, T., & Moeller, J. (2000). Unemployment: Theoretical Explanations . U H. Wagner, *Globalization and Unemployment* (str. 89-133). Berlin: Springer.

3. Borrero, M. (1980). Psychological and Emotional Impact of Unemployment. *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 7(6), str. 917-934.
4. Docquier, F., & Rapport, H. (2006). *The brain drain*. [Mrežno]. Raspoloživo na: https://www.researchgate.net/publication/228394436_The_brain_drain [13.8.2018.]
5. Eurostat. (2017a). *Statistika zaposlenosti*. [Mrežno]. Raspoloživo na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Employment_statistics/hr [13.8.2018.]
6. Eurostat. (2017b). *Unemployment statistics and beyond*. [Mrežno]. Raspoloživo na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics_and_beyond [13.8.2018.]
7. Grupa autora. (2014). *Principles of Macroeconomics*. Houston: OpenStax College.
8. Huić, A. (2002). Uzroci nezaposlenosti u razvijenim zemljama. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. psihologijske ljetne škole*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/2.2.html> [13.8.2018.]
9. Jakovljević, D. (2002). Osnovni oblici nezaposlenosti. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova psihologijske ljetne škole*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/2.1.html> [13.8.2018.]
10. Kacun, J. (2002). Suzbijanje nezaposlenosti: moguće društveno-ekonomske mjere. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/5.1.html> [13.8.2018.]
11. Kljajić, A. (2001). Istraživanje problema nezaposlenosti u Hrvatskoj s mogućim prijedlogom rješenja. *Ekonomski pregled*, 52(1-2), str. 125-154.
12. Kostanjevečki, T. (2002). Odljev mozgova. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/3.4.html> [13.8.2018.]
13. Levačić, D. (2015). *Nezaposlenost mladih: od promašenih analiza do promašenih mjera*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://www.bilten.org/?p=8688> [14.8.2018.]
14. Matko, V. (2002). Psihološke posljedice nezaposlenosti i posredujući faktori. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/3.1.html> [13.8.2018.]
15. Narodne novine (2018). *Zakon o poticanju ulaganja*. Zagreb: Narodne novine d.d., br. 25.
16. Nekić, I. (2002). Socijalne posljedice nezaposlenosti. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/3.3.html> [13.8.2018.]

17. Radman Peša, A. (2015). Tržište rada: teorijski pristup (prikaz knjige). *Oeconomica Jadertina, 1*, str. 110-112.
18. Radman, K. (2002). Uzroci nezaposlenosti u tranzicijskim zemljama i u Hrvatskoj. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/2.3.html> [13.8.2018.]
19. Rančić, N., & Durbić, J. (2016). Uzroci nezaposlenosti i utjecaj na smanjenje nezaposlenosti kroz institucionalno–strukturne reforme u Republici Hrvatskoj. *Pravnik, 50*(1), str. 39-54.
20. Ray, M. (2012). Brain drain. U G. Ritzer, *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization* (Svez. 1, str. 132-135). Oxford: Blackwell Publishing.
21. Relja, R., Reić Ercegovac, I., & Čerenić, V. (2015). Potrebe, mogućnosti i namjera odlazaka u inozemstvo: analiza stavova studenata iz Splita (RH) i sarajeva (BiH). *Andragoški glasnik, 19*(1-2), str. 1-21.
22. Statista. (2018). *Unemployment rate in member states of the European Union in June 2018 (seasonally adjusted)*. [Mrežno] Raspoloživo na: <https://www.statista.com/statistics/268830/unemployment-rate-in-eu-countries/> [14.8.2018.]
23. Statistika. (2018). *Registrirana nezaposlenost*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> [14.8.2018.]
24. Tomić, P. (2002). Uzroci nezaposlenosti na individualnoj razini. *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*. [Mrežno]. Raspoloživo na: <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/2.4.html> [13.8.2018.]

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Kretanje stope nezaposlenosti u 28 zemalja članica EU-a u periodu 2000. - 2017.	26
Grafikon 2. Trend kretanja stope nezaposlenosti mladih EU-28 u periodu 2008. - 2017.	27

Grafikon 3. Stopa nezaposlenosti u EU-28 u lipnju 2018.....	29
Grafikon 4. Trend kretanja broja nezaposlenih po spolu u periodu 2004. - 2018.....	35
Grafikon 5. Trend kretanja broja nezaposlenih s obzirom na dob u periodu 2004. - 2018.....	36
Grafikon 6. Trend kretanja broja nezaposlenih s obzirom na razinu obrazovanja u periodu 2004. - 2018.....	38
Grafikon 7. Trend kretanja broja nezaposlenih s obzirom na radni staž u periodu 2004. - 2018.	39

POPIS SLIKA

Slika 1. Ključni pojmovi (ne)zaposlenosti.....	5
Slika 2. Dioba nezaposlenosti.....	6
Slika 3. Psihološki aspekti zapošljivosti mladih.....	13
Slika 4. Kategorije teže zapošljivih skupina.....	14
Slika 5. Moderatorske i medijatorske varijable u kontekstu povezanosti nezaposlenosti i psiholoških posljedica.....	17
Slika 6. Ključne karakteristike teorija odljeva mozgova.....	22

POPIS TABLICA

Tablica 1. Komparacija uzroka visoke stope nezaposlenosti u razvijenim i tranzicijskim zemljama.....	11
Tablica 2. Broj nezaposlenih u RH u periodu 2004. - 2018. s obzirom na spol.....	34
Tablica 3. Broj nezaposlenih s obzirom na dob u periodu 2004. - 2018.....	35
Tablica 4. Broj nezaposlenih s obzirom na razinu obrazovanja u periodu 2004. - 2018.....	37
Tablica 5. Broj nezaposlenih u Hrvatskoj s obzirom na radni staž u periodu 2004. - 2014.....	38

SAŽETAK

Nezaposlenost je ključni egzistencijalni problem za svaku osobu. Dok su uzroci nezaposlenosti multifaktorijski, posljedice nezaposlenosti doživljavaju se na emocionalnom i socijalnom polju. Nezaposlena se osoba suočava s osjećajem bezvrijednosti i beznađa, zapada

u stanje depresivnosti, proživljava stresan životni period itd. U suvremenim su tržišnim uvjetima mogućnosti zapošljavanja ograničene. Problem istraživanja uključio je nezaposlenost kao centralni problem gospodarstva Hrvatske. Cilj ovog rada bio je analizirati nezaposlenost u Republici Hrvatskoj kao jednog od centralnih makroekonomskih problema. Provedena analiza ukazala je na visoke stope nezaposlenosti kroz period od 2004. do 2018., s tim da je najmanja stopa zabilježena 2018. godine. Provedbom strukturnih reformi uz povlačenje novca iz EU fondova u budućnosti bi moglo rezultirati nižim stopama nezaposlenosti.

Ključne riječi: nezaposlenost, Hrvatska, Europska unija

SUMMARY

Unemployment is a crucial existential problem for every person. While the causes of unemployment are multifactorial, the consequences of unemployment are experienced in the

emotional and social sphere. An unemployed person is confronted with a nuisance of worthlessness and hopelessness, depression, experiencing a stressful lifestyle, etc. In modern market conditions employment opportunities are limited. The research problem included unemployment as the central problem of Croatia's economy. The aim of this paper was to analyze unemployment in the Republic of Croatia as one of the central macroeconomic problems. The analysis showed high unemployment rates over the period 2004 to 2018, with the lowest rate recorded in 2018. Implementing structural reforms with the withdrawal of EU funds could result in lower unemployment rates in future.

Key words: unemployment, Croatia, European Union